anxa
87-B
17042

CATALOGUS

der Archeologische verzameling van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in Noord-Brabant,

beschreven en van eene inleiding voorzien door Dr. J. H. HOLWERDA, onderdirecteur van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden, en Mr. J. P. W. A. SMIT, secretaris van bovengenoemd Genootschap.

1917.

LUTKIE & CRANENBURG, — 's-HERTOGENBOSCH.

CATALOGUS

der Archeologische verzameling van
het Provinciaal Genootschap van
Kunsten en Wetenschappen in
Noord-Brabant,

beschreven en van eene inleiding voorzien door
Dr. J. H. HOLWERDA, onderdirecteur van het
Rijksmuseum van Oudheden te Leiden, en
Mr. J. P. W. A. SMIT, secretaris van
bovengenoemd Genootschap.

1917.

INLEIDING.

Het bekende werk van Dr. C. R. Hermans, Noord-Brabant's Oudheden, waarvan deze catalogus eene herziening en een vervolg is, verscheen in het jaar 1865 en beschreef in hoofdzaak de archeologische verzameling van dit Genootschap. Sedert is de wetenschap op dit gebied zeer vooruitgegaan; niet alleen heeft men tal van verschijnselen, die destijds reeds de aandacht trokken, nader verklaard, maar vele andere zijn zich daarbij komen voegen. Ook is het opgegraven materiaal sindsdien men mag wel zeggen eenige malen verdubbeld.

Het werk van Hermans, hoe verdienstelijk in zijnen tijd, toen trouwens nog weinig op dit gebied was verschenen, is in den loop eener halve eeuw geheel verouderd en bovendien zeer onvolledig geworden. Want ook de verzameling van het Genootschap breidde zich inmiddels uit. Ongelukkig hield de beschikbare bergruimte hiermede geen gelijken tred en geraakte de collectie, daar ook de belangstelling in dit onderwerp na den dood van den ijverigen en enthusiasten heer Hermans was verflauwd, geheel in vergetelheid en kwam zelfs tot verwaarloozing.

Onder deze omstandigheden trof de eerstondergeteekende in het jaar 1909 de voorwerpen aan en stelde eenen catalogus op, die sedert door den laatstondergeteekende, wat latere aanwinsten betreft, werd aangevuld en overigens eenigszins werd uitgebreid. Inmiddels was door het bestuur eene nieuwe kast aangeschaft (die op hare beurt sedert weder te bekrompen is geworden), waardoor de gelegenheid werd geschapen om de voor-

werpen te reinigen, te restaureeren en te ordenen en afzonderlijk in een geschikt zaaltje op te stellen.

De archeologische verzameling van het Genootschap verdient ten volle de daaraan bestede moeite en tijd, omdat zij naast de kleinere verzameling van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden en de enkele voorwerpen, die in het Musée du Cinquantenaire te Brussel en in particuliere handen zich bevinden, alles bevat, wat van de oudste beschaving van het tegenwoordige Noord-Brabant is overgeleverd.

Zij is dus nagenoeg de eenige bron voor de oudste geschiedenis van dit gewest, want niet alleen het bestaan der oudste bevolking blijkt uit haar huishoudelijk vaatwerk en uit hare gebruiksvoorwerpen, maar daaruit stelt de wetenschap tevens hare afkomst en de omstandigheden, waaronder zij leefde, vast. Terwijl men voor eene halve eeuw de geschiedenis der oude volken nog voornamelijk leerde kennen uit de geschreven en directe getuigenissen van hunne meer ontwikkelde tijdgenooten — en deze getuigenissen zijn noch talrijk noch eenparig — heeft men eerst daarna de vergelijkende taalkunde, de folklore en zoovele andere hulpwetenschappen en niet het minst de archeologie ten volle leeren waardeeren. Hierdoor is eene kennis van streken en tijden verkregen, welke vroeger zelfs niet bevroed werd.

Opgegraven voorwerpen hebben dus naast eene kunstwaarde of naast de waarde, welke de antiek-handel als mode-uiting er aan hecht, eene historische waarde, welke laatste doorgaans stijgt, naarmate zij van een verder verleden getuigen. Daarom zijn dergelijke zaken slechts in eene openbare verzameling, waar zij het meeste nut afwerpen, op hare plaats. De ondervinding leert bovendien, dat van de vele voorwerpen, die Dr. Hermans in genoemd werk, als zijnde in particulier bezit, vermeldt, het spoor

grootendeels verloren is, dat zij waarschijnlijk naar gelang der grillen van hunnen bezitter of door de onnadenkendheid van zijne erfgenamen zijn verwaarloosd en opgeruimd. De waarde der thans beschreven verzameling is er des te grooter om.

De gebruiksvoorwerpen van inlandschen, dat is van niet-Romeinschen oorsprong, bestaan uit werktuigen, sieraden en vaatwerk.

De eersten, steenen en bronzen beitels, speer- en pijlpunten en dergelijken hebben van oudsher de bijzondere aandacht getrokken. Veelal rekent men deze als te vertegenwoordigen eene bepaalde steen- of bronsperiode. Aangezien echter vaak te bewijzen valt, dat dergelijke voorwerpen nog in betrekkelijk laten tijd gebruikt worden en men in deze streken links van den Rijn geene andere bewijzen voor het bestaan van menschen in zulke ver verwijderde tijden, als men die steen- of bronsperiode meent te moeten stellen, kan aanvoeren, is de meening gerechtvaardigd — zonder dat voor elk dier voorwerpen afzonderlijk te kunnen aantoonen — dat zij tot den tijd van het hieronder te bespreken vaatwerk hebben behoord.

Ook de sieraden veroorloven in dit geval niet, meer dan zeer algemeene gevolgtrekkingen daaruit op te maken. Weliswaar bezit iedere beschaving hare eigen typen, die onder elkander meer verschillen, naar gelang de fantasie zich er vrijer mede heeft beziggehouden, maar van den anderen kant zijn het juist de sieraden, bovendien hier te lande zeldzaam, die het meest bij het lijkverbrandingsritueel geleden hebben.

Het vaatwerk daarentegen biedt een betrouwbaarder maatstaf. Uit aarde gebakken en broos materiaal als het is, heeft het daardoor een locaal en van levensduur

beperkt karakter, terwijl de bronzen en waarschijnlijk ook de meeste steenen werktuigen hier niet anders dan door invoer kunnen zijn verkregen en meer geëigend zijn door eene lange reeks van geslachten gebruikt en overgeleverd te worden.

Het vaatwerk treedt in twee hoofdvormen op: de eerste eene gladde urn met groote vormverscheidenheid, echter op een bollen vorm teruggaande, hangt door het tegenwoordige Oost-België en door het Rijndal samen met de hoogere zoogenaamde Halstattbeschaving in het Zuiden van Midden-Europa, die zich daar onder invloed van Italië heeft ontwikkeld. [1])

De Halstattcultuur vangt, naar alle waarschijnlijkheid, in Midden-Europa omstreeks 8 eeuwen vóór Christus' geboorte aan en zou, althans in het centrum van hare verspreiding, omstreeks vier eeuwen later voor nieuwe vormen geweken zijn. Echter is twijfel omtrent dit laatste voor vele streken gerechtvaardigd; in Zuid-Duitschland en zelfs in de landen vlak ten Noorden der Alpen moet zij nog veel langer hebben voortbestaan. Hoe dit zij, in elk geval moeten de uitloopers dezer beschaving in de tegenwoordige Nederlanden nog geruimen tijd na Christus' geboorte hebben voortgeduurd. Immers allerlei kleine voorwerpen, gelijk de Romeinen die in de eeuwen onmiddellijk na Christus naar deze streken hebben medegebracht, en mantelspelden, in de buurt van Keulen en in ons land gevonden, zelfs Romeinsche munten worden als bijgaven in deze urnen aangetroffen.

Aangezien hier dus eene oude beschaving nog in den tijd der Romeinen links van den Rijn voortleeft, kan men hierin met zekerheid de overblijfselen der oor-

[1]) Genaamd naar de plaats Hallstatt in Salzkammergut, waar voorwerpen dezer beschaving voor het eerst wetenschappelijk opgegraven en bestudeerd werden.

spronkelijke Gallo-Germaansche bevolking, waarvan de klassieke schrijvers verhalen, herkennen en deze typische cultuur de Gallo-Germaansche noemen.

Eene nadere beschouwing leert in deze Hallstatturnen eenige typen onderscheiden, vormen, die voornamelijk of uitsluitend in bepaalde streken worden aangetroffen en aanleiding geven tot eene min of meer locale begrenzing van hare gebruikers.

Een dezer groepen is beperkt tot de Peelstreek, dat is het Peelland der voormalige meierij van 's Hertogenbosch en het aangrenzende land van Weert. Dit vaatwerk is in het algemeen bol van vorm, glad van oppervlak en, zooals al het vóór-Romeinsche vaatwerk zonder draaischijf uit de hand gevormd. Zijne kleur is chocoladebruin, niet zelden wat lichter. Ingesneden versieringen als zigzaglijnen en dergelijke komen slechts betrekkelijk zeldzaam voor. Dikwijls zijn de grootere urnen van een plat komvormig deksel voorzien, terwijl ooren ontbreken. [1])

Een ander type komt hoofdzakelijk voor op het grondgebied van het tegenwoordig Bergeik en van de omringende gemeenten, eene streek, welke nog heden eene ethnographische eenheid vormt en in den volksmond als die der Acht-Zaligheden bekend staat, en mede waarschijnlijk in een deel der aangrenzende (thans Belgische) Kempen.

Dit vaatwerk is van bruine min of meer geel gevlekte aarde — nabootsing van brons — gevormd en glad van oppervlak. De grootere urnen vertoonen steeds een eigenaardigen buikigen, hoewel niet bolronden vorm en uitstaande hals en monding. Ooren komen nimmer voor. De kleinere potjes hebben doorgaans een geprononceerden bolvorm; van sommige is de bodem naar

[1]) Men zie voor dit type bijv. plaat 2 n⁰ 89 en 91.

binnen gewelfd, zoodat een kuiltje ontstaat. Ook treft men cylindervormige bakjes, soms met ooren, aan. [1])

Opmerkelijk is de versiering. Het motief is doorgaans de wolfstand, die in combinatie banden en zigzaglijnen vormt. Daarnaast komt eene versiering met gearceerde driehoeken of nog zeldzamer motieven voor. De verdiepingen, in den wand gevormd, waren oorspronkelijk met eene witte substantie, waarvan nog sporen aanwezig, gevuld.

De oudste urnen dezer typen staan nog op de grens der vroege en der late Hallstattcultuur en zijn, zooals ook uit de eigenaardig toegescherpte mondingsranden blijkt, vaak nog onmiddellijk op bronzen voorbeelden geinspireerd. Voor hare oudheid pleit overigens nog het daarin vinden van kleine urntjes en resten van gladde dunne bronzen arm- en beenringen, alles overblijfselen van het verbrandingsritueel, waarin deze potten zelf eene aanzienlijke rol moeten gespeeld hebben, ja haar uiterlijk zelf, waarvan de latere Meierijsche Hallstatturnen slechts de verarmde copieën zijn.

De algemeene vormen van dit vaatwerk, hoewel een eigen type uitmakend, sluiten zich het meeste aan bij die van Zuid-Duitschland, zoodat de gevolgtrekking voor de hand ligt, dat het volk, dat dit vaatwerk vervaardigd heeft, uit Zuid-Oostelijke richting de Meierij is binnengetrokken. [2]) Wanneer deze immigratie is geschied, valt slechts bij benadering te zeggen. De oudste urnen behooren wellicht nog tot het laatst der vroege Hallstattperiode, waarmede de gelijktijdige vondsten van bronzen werktuigen van zeer ouderwetschen vorm over-

[1]) Typische vormen zijn afgebeeld op plaat 1 n° 678, 651, 646, 644, 643, 625, 658, 657 en 645.

[2]) Men zie J. Déchelette, Manuel d'archéologie préhistorique, Celtique et Gallo-Romaine III.

eenkomen. Een voorzichtigen middenweg bewandelend, kan men onderstellen, dat deze stam in het laatst der 4de eeuw vóór Christus hier te lande is verschenen.

Tusschen de oudere stukken van het laatstgenoemd vaatwerk wordt eene andere soort aangetroffen, welke niet alleen van geheel anderen vorm, doch ook van andere structuur is. Zij is van bronskleurige aarde, uit de hand gevormd en bijzonder broos. Kenmerkend is het hoekige profiel, dat alle stukken gemeen hebben en dat consequent tot eene gedaante als van twee gelijkvormige met de basis tegen elkander geplaatste afgeknotte pyramiden voert. Korte ooren zijn doorgaans aanwezig. [1])

De afkomst van dit vaatwerk, dat tot voor enkele jaren onbekend was, is raadselachtig. Waarschijnlijk moet het worden toegeschreven aan een ander volk van andere afkomst. Het gelijkt inderdaad in vorm op proto-Saksische urnen, die ook in Nederland, met name in Drenthe, zijn aangetroffen.

Naast de Hallstattcultuur kan eene tweede jongere, die van la-Tène onderscheiden worden. [2]) De urn, die deze beschaving vertegenwoordigt, heeft een cylindervorm en is, althans wat de jongere vormen omstreeks Christus' geboorte aangaat, meestal met een gekartelden rand, niet zelden ook met vinger- of nagelindrukken versierd.

Vaatwerk eener oudere la-Tène-groep wordt gevonden in de streek der tegenwoordige gemeenten Baarle-Nassau, Alphen-en-Riel, Goirle en Tilburg; het zelfde zal wel het geval zijn met het aangrenzend deel der (tegenwoordig

[1]) Kenmerkende urnen zijn afgebeeld op plaat 1 n°. 656, 662, 655, 666 en 654.

[2]) Zij heeft hare benaming ontvangen naar het plaatsje la-Tène aan het meer van Genève, waar voorwerpen dezer cultuur in groote hoeveelheid gevonden en naar aanleiding hiervan voor het eerst wetenschappelijk bestudeerd zijn.

Belgische) Kempen. [1]) Het is van gele, roode of grijze aarde, soms grof, naar de bestemming der voorwerpen, doorgaans echter fijner van stof, támelijk glad en uit de hand gevormd. De afwezigheid van ooren heeft het met de geheele groep gemeen. Dat het jonger is dan het hiervoor besprokene, blijkt reeds uit de grootere vormverscheidenheid, anderzijds uit de meer zeldzame versiering. [2])

De overeenkomst met het in de 5e eeuw uit de klassieke landen in Gallië en de Rijnstreek ingevoerd bronzen vaatwerk is voor vele stukken, niettegenstaande beider geheel verschillende kunstwaarde en techniek, opvallend. Zoo is het urntype, waarvan een bijzonder grof exemplaar op de 3e plaat geheel rechts onderaan is afgebeeld [3]), gecopiëerd op 5e eeuwsche en latere bronzen situla's. Een ander gedeelte van dit vaatwerk, kleïnere urntjes, kommen en bakjes, vindt zijne wedergade in het aardewerk van Zuidelijker Gallische stammen, beide weer verwijderde nabootsing van ouder laat-Hallstatt bronzen vaatwerk. Zoo komen in het stroomgebied der Marne dezelfde kommen voor [4]) alleen nog scherper geprofileerd en van een hoogen voet of standring voorzien. Het apart gevormde zooltje van sommige hier afgebeelde stukken dezer beschaving [5]) herinnert nog altijd aan deze bijzonderheid.

De flesch [6]) daarentegen toont sterke verwantschap met dergelijke voorwerpen uit de Rijnstreek, terwijl andere stukken, ook wat de zeldzaam voorkomende versiering aangaat, op hunne beurt aan dergelijk vaatwerk uit Noord-West-Frankrijk doen denken. [7])

[1]) Ook te Bergeik zijn enkele stukken van dergelijk vaatwerk onder niet meer op te helderen omstandigheden gevonden.

[2]) Men zie de voorwerpen op plaat 3 afgebeeld (behalve n°. 126).

[3]) Plaat 3 n°. 152. Zie ook 140, 154 en 121.

[4]) Als boven n°. 125, 124, 143 en 123. Ook 135a behoort tot dit type.

[5]) Als boven n°. 144, 124 en 141.

[6]) Als boven n° 141.

[7]) Als boven n°. 127, 142, 147 en 148.

Alles bijeengenomen is dus hier van een eigen type sprake, dat met zijne meer Zuidelijke soortgelijken de Gallo-Germaansche afkomst en de stijleigenaardigheden der vroege la-Tènecultuur gemeen heeft.

Deze vroege la-Tènecultuur is, naar men meent, omstreeks de 5e eeuw vóór Christus' geboorte ontstaan en in het middelpunt van hare verbreiding twee eeuwen later in onbruik geraakt, feiten, die voor de meer afgelegen streken veilig een paar eeuwen kunnen verschoven worden Aan den anderen kant bezitten de Germaansche stammen, die naar de getuigenis der klassieke schrijvers omstreeks de eerste eeuw vóór Christus' geboorte zich in deze streken vestîgden, eene la-Tènecultuur, en dat ongeveer gelijktijdig met Midden-Gallië. Men mag echter de onderstelling wagen, dat de gebruikers van het besproken vaatwerk zich omstreeks de 3e eeuw vóór Christus hier te lande hebben gevestigd.

De jongere la-Tène vormen zijn van de oudere zeer wel te onderscheiden. [1]) Het zijn alle grof gevormde, slecht gebakken stukken van roode tot donkergrijze aarde, soms met eene eigenaardige zwarte verkleuring om de monding. De grootere potten zijn doorgaans ruw van oppervlak, soms met ingebogen, soms met uitgebogen hals en monding, in het kort nabootsingen van laat la-Tène situla's. Versiering met nagel- of vingerindrukken, bijzonder op den mondingsrand of om den grootsten omtrek komt veel voor. Andere soorten vaatwerk behoudens drinknappen en onbeteekenende urntjes worden bij deze onbeschaafde stammen niet aangetroffen.

Zulke urnen zijn met Romeinsche bijvondsten gevonden [2]) of komen in Romeinsche vestingen als Arentsburg of in de woerden der Batavieren en de terpen

[1]) Van plaat 4 alle voorwerpen behalve no. 79.
[2]) O.a. te Deursen.

der Friezen voor, voldoende bewijs om haar als van Germaansche tijdgenooten der Romeinen aan te duiden.

Plaatselijke vormen kan men ook hierin onderscheiden, maar het materiaal is te armelijk om voldoende gevolg op te leveren. Men kan slechts vaststellen, dat dit aardewerk over het geheele Zuid-Oosten der provincie verspreid Westelijk tot Baerle-Nassau, Noord-Westelijk tot Tilburg en Noordelijk tot Best wordt aangetroffen.

Onder deze plaatsbepaling vallen de streken, reeds hierboven aangegeven als door Gallo-Germaansche stammen bewoond. De veronderstelling ligt dan ook voor de hand, dat hier Germanen zich tusschen de andere bevolking hebben gevestigd.

Merkwaardig is het, hoe systematische opgravingen der urnengrafvelden van Riethoven en de Hamert bij Venlo deze laatste veronderstelling en eveneens den relatieven ouderdom der vondsten kunnen bewijzen. [1]) Het blijkt namelijk, dat de urnen telkens in den grond zijn ingegraven en met plaggen bedekt, terwijl een greppeltje rondom de plaats der bijzetting werd gegraven, zoodat iedere bijzetting door zulk een greppeltje omgeven was. Daar deze bijzettingen vaak dicht naast elkander plaats vonden en dus de greppels elkander niet zelden doorsneden, was het mogelijk na te gaan welke greppel eerder, welke later werd gegraven, en het resultaat hiervan was, dat inderdaad kon worden vastgesteld, gelijk bij het grafveld van Riethoven, dat de oudere bijzettingen tot de Gallische, de jongere tot de Germaansche cultuur behoorden.

Beide bevolkingen zijn in elkander opgegaan en hebben elkander aangevuld, al zullen de minder beschaafde Germanen meer ontleend dan gegeven hebben. De urn-

[1]) Oudh. Meded. III en vooral IV. en „das Gräberfeld van de Hamert".

typen versmelten en geven aanleiding tot mengvormen [1]) en tot het urnenmateriaal van twijfelachtigen vorm, dat in een woerd als te Deursen werd aangetroffen.

De Romeinen hebben zich vóór de 2e eeuw na Christus' geboorte in het tegenwoordige Noord-Brabant niet vertoond; bewijzen hiervoor zijn tot heden althans niet gevonden. Ook daarna draagt hunne aanwezigheid een zeker tijdelijk karakter. Eene heerbaan van secundaire beteekenis, welke thans op verschillende plaatsen nog te herkennen is, heeft van Maastricht naar Nijmegen langs den linker Maasoever geloopen en in de eerste jaren der 2e eeuw ter plaatse van het tegenwoordige Cuyk aanleiding gegeven tot eene niet onaanzienlijke vestiging, die men wel eens met het Cevelum der Peutinger kaart heeft willen indentificeeren. [2]) Eene andere, evenmin belangrijke heerbaan heeft misschien van het Zuiden langs Hoogstraten Noordwaarts naar het tegenwoordige Rijsbergen geloopen om weldra Westwaarts naar het tegenwoordige Domburg, de welbekende veerplaats naar Britannië, om te buigen. Ook langs dezen straatweg is ter plaatse van den Ticheltakker (onder Rijsbergen) een klein 2e eeuwsch station gelegen, dat zijne bekendheid dankt aan de vondst van eenen eveneens 2e eeuwschen altaarsteen van Romeinsche origine, toegewijd aan eene overigens geheel onbekende godin Sandraudiga. [3])

Terwijl te Cuyk aan eene Romeinsche vestiging niet behoeft getwijfeld te worden, hoewel naast de Romeinsche kernbevolking eene groote inlandsche heeft gewoond, die mede hare sporen in Gallo-Germaansche en Germaansche begraafplaatsen in den onmiddelijken omtrek heeft achtergelaten, doen de weinige Romeinsche voor-

[1]) Men zie plaat IV no. 79 en 638.
[2]) Zie Hermans Noord-Brabants' Oudheden pag. 17.
[3]) Zie A. Gommers, Beschrijving van Rijsbergen. 1909.

werpen, te Rijsbergen gevonden, zelfs twijfelen, of hier niet van importartikelen moet gesproken worden, door inboorlingen van Gallo-Germaansche afkomst gebruikt.

Eene derde Romeinsche vestiging is door eene opgraving namens het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden onder de tegenwoordige gemeente Veldhoven bekend geworden, nadat Dr. Hermans reeds de aanwezigheid van Romeinsche potscherven daar had vastgesteld. [1]) Hoewel de bovengenoemde opgraving nog slechts een zeer voorloopig karakter droeg, kon toch worden vastgesteld, dat zich daar sedert de eerste jaren der 2e eeuw na Christus eene Romeinsche militaire bezetting heeft bevonden. Militaire grachten werden teruggevonden onder omstandigheden, die doen denken aan de eigenaardige Romeinsche wachttorens der limes.

Het vaatwerk der Romeinen is meer bekend dan dat der Gallo-Germanen en Germanen; het bezit internationale kenmerken, die alom tot studie hebben aangetrokken en de dateering der afzonderlijke stukken tot op enkele jaren nauwkeurig veroorloven. [2]) Toch treft men in Nederland ook bij dit vaatwerk locale typen aan, ontstaan uit de vrije verbeelding of door inlandsche voorbeelden geinspireerd.

De invloed der Romeinen neemt in deze streken gaandeweg af; na de 2e eeuw, misschien eerst sedert het midden der 3e eeuw trekken zij zich uit deze streken terug en vangt eene nieuwe periode van locale geschiedenis aan, die duisterder is dan een der vorige.

Men kan opmerken, dat de kunstvaardigheid der inlandsche bevolking, sedert zij deze streken in bezit nam, steeds dalende is geweest, dat zij evenmin als

[1]) Oudh. Meded. IV.
[2]) Men raadplege Dr. J. H. Holwerda, Neerland's vroegste beschaving.

hare eigene overgeleverde beschaving, die der Romeinen heeft weten te handhaven en dus geestelijk is verarmoed. Hiermede is eene oeconomische achteruitgang gepaard gegaan, daar de schraalheid van den bodem en de afwezigheid van allen mineralen rijkdom dit gewest van het toenmalige handelsverkeer heeft afgesloten. Zelfs zou het geleidelijk schaarscher worden en ten slotte geheel ontbreken der gebruiksvoorwerpen tot het uitsterven der bovenaangeduide stammen kunnen doen besluiten.

De rol, die de Franken in dit gewest hebben gespeeld, is zeer twijfelachtig.

Vondsten van Frankische grafvelden of voorwerpen, gelijk deze in andere Frankische streken zoo talrijk zijn, komen hier niet voor. Men zou dus er toe moeten besluiten, dat de Franken hier niet gevestigd zijn geweest. Daarentegen vertoonen de historische voorstellingen, die men zich meestal op grond van taal en overlevering vormt, deze provincie juist als eene Frankische. Het is evenwel hier niet de plaats deze tegenstrijdigheid tot oplossing te brengen.

Uit het bovenstaande historisch overzicht is de volgorde van den catalogus voldoende af te leiden met dien verstande, dat de voorwerpen respectievelijk tot de Gallo-Germaansche en de Germaansche cultuur behoorend dooreen en volgens eene plaatselijke orde beschreven zijn; de latere versmelting dezer stammen rechtvaardigt deze handelwijze overigens voldoende.

Het karakter van den catalogus werd reeds aangeduid als eene herziening en een vervolg op het geciteerde werk van Dr. Hermans, waarom de omstandigheden der opgravingen, voor zoover door dezen schrijver vermeld, niet herhaald zijn, doch aan het hoofd van elk artikel naar genoemd werk is verwezen. Anderzijds is de be-

schrijving van alle voorwerpen, niet in de verzameling van het Genootschap opgenomen of tot de vroege middeleeuwen of latere tijdperken behoorend, achterwege gelaten.

LEIDEN,
'S-HERTOGENBOSCH, } Juli 1917.

J. H. HOLWERDA
J. P. W. A. SMIT.

I. LOSSE STEEN- EN BRONSVONDSTEN.

Aangezien deze voorwerpen op zichzelf geene zekerheid omtrent hunnen tijd kunnen geven, volgen zij hier slechts in eenvoudige opsomming.

A. Steenen werktuigen.

Aanwinst nummer.		
1.	1.	Vuursteenen bijl. Afkomst Echt (L.) Zie Hermans, Noord-Brabants' Oudheden, pag. 103.
2.	2.	Vuursteenen bijl. Afk. Montfoort (L.) Hermans, N. O. p. 103.
3.	3.	Vuursteenen bijl. Afk. Maasniel (L.) gehucht Azenraay. Hermans, N. O. p. 102.
4.	4.	Vuursteenen bijl. Afk. Lieshout.
5.	5.	„ „ Afk. St. Oedenrode, waar in 1863 gevonden. Afkomstig uit de verzameling Noot.
6—7.	6—7.	Vuursteenen bijlen, waarvan een 23 cM lang. Afk. Liempde. Hermans, N. O. p. 33.
8.	8.	Vuursteenen bijl, langwerpigen vorm. Afk. Bergeik, waar in 1846 gevonden. Hermans, N. O. p. 78.
608.	9.	Vuursteenen bijl, langwerpigen vorm, lang 20,5 cM. Afk. Nuenen ter plaatse Koks, geschonken door den Heer A. Sassen te 's Gravenhage.
609.	10.	Vuursteenen bijl. Met het vorig nummer en de hieronder sub 611 te noemen bronzen randbijl tezamen gevonden, geschonken als boven.

Aanwinst nummer.		
610.	11.	Vuursteenen bijl. Afk. Helmond, waar in de Warande gevonden, geschonken als boven.
9.	12.	Bijlfragment. Afk. Helmond, waar in het Park in het jaar 1886 gevonden, geschonken door Jhr. Wesselman aldaar.
669.	13.	Bijl. Afk. Veldhoven in het gehucht Zonderwijk bij het rooien van een bosch, geschonken door den Heer C. Rijken te Veldhoven.
679.	14.	Bijl. Afk. Nuenen in het Broek (Sectie E no. 1746), waar in Febr. 1915 gevonden. Wellicht in 1884 bij de ontginning onder de oppervlakte geraakt. Geschonken door de gemeente Nuenen en den burgemeester gezamenlijk.
685.	15.	Steenen bijl. Afk. Nuenen ter plaatse de Prinseweier bij het landgoed Vaarle, waar bij het omwerken van een dennenbosch in het voorjaar van 1915 gevonden. Geschonken door den Heer van Kemenade, burgemeester aldaar.
10.	16.	Vuursteenen mes, gevonden en geschonken als no. 12 hierboven.
11.	17.	Vuursteenen pijlpuntje. Afk. Son, waar op 22 Aug. 1875 in verstuivende heuveltjes op de heide gevonden.
12.	18.	Vuursteenen pijlpuntje. Afk. Herkenbosch (L.), waar in Aug. 1840 in de heide gevonden. Hermans, N. O. p. 102.
670.	19.	Vuursteenen pijlpuntje. Afk. heide ten Noorden van Zeelst, waarin in 1910 op omgeploegd land gevonden. Geschonken door den Heer Rijken te Veldhoven.

Aanwinst nummer.		
13.	20.	Bijl van kwartsiet, fragment. Afk. Vierlingsbeek 1862. Hermans, N. O. p. 2.
14.	21.	Bijl van schieferig kwarts. Afk. Westerhoven 1839. Hermans, N. O. p. 80.
15.	22.	Bijl van onbekenden steen. Afk. Riethoven. Hermans, N. O. p. 80.
16.	23.	Hamer van kiezelschiefer met steelgat. Afk. Empel, waar hij in April 1837 aan den oever der Maas gevonden werd op een perceel genaamd Koudenoord bij het fort de Blauwe Sluis. Geschenk van Jhr. A. Martini van Geffen.
26.	24.	Handmolen van graniet. Afk. Gemonde, waar hij in 1860 bij het afgraven van een heuvel in moerassig land gevonden werd. Geschenk van Mr. F. van Lanschot. Hermans, N. O. p. 37.

B. Bronzen werktuigen.

17.	1.	Bronzen randbijl. Deze vorm is betrekkelijk zeer oud; mogelijk zou dit stuk ook uit een vroegen praehistorischen tijd stammen. Afk. Meierij van Den Bosch. Hermans, N. O. p. 139.
611.	2.	Bronzen randbijl. Afk. Nuenen op Koks, waar zij gevonden werd, liggende tusschen de beide reedsgenoemde vuursteenen bijlen. Geschenk van den heer Aug. Sassen te 's-Gravenhage.
612.	3.	Bronzen Celt. Afk. Heeze, waar zij omstreeks 1890 gevonden werd. Gesch. van den heer Aug. Sassen te 's-Gravenhage.

Aanwinst nummer.		
18.	4.	Bronzen celt. Afk. Stiphout, waar zij in 1840 gevonden werd. Gesch. van Jhr. J. van der Brugghe van Croy. Hermans, N. O. p. 96.
19.	5.	Bronzen celt. Afk. St. Oedenrode, waar zij in 1852 gevonden werd. Hermans, N. O. platen XX 1.
20.	6.	Bronzen celtfragment. Afk. Meierij v. Den Bosch. Hermans, N. O. platen XX 3.
21.	7.	Bronzen smalle beitel. Afk. Hoogeloon 1846. Hermans, N. O. p. 86. Zie ook Hermans, bijdragen t.d. Gesch. etc. deel II p. 280.
22.	8.	Bronzen gutsje. Afk. Stiphout. Hermans, N. O. p. 96.
23.	9.	Bronzen mes. Afk. St. Oedenrode 1852. Hermans, N. O. p. 141.
24.	10.	Bronzen speerpunt van onzekere (Romeinsche?) afkomst. Afk. St. Oedenrode 1854. Hermans, N. O. p. 141.
25.	11.	Bronzen spiraalfragment. Afk. Goirle 1842. Hermans, N. O. p. 67.

II. DE GALLO-GERMAANSCHE EN GERMAANSCHE BEGRAAFPLAATSEN.

MELIK. Hermans, N. O. p. 102.

Hoewel met de volgende twee plaatsen in Limburg gelegen, behooren de vondsten hier toch te zeer tot het Brabantsche gebied om niet hier mede te worden geteld. In deze streek aan de Maas zijn vele overblijfselen, zoowel inheemsche als Romeinsche gevonden, zonder dat het meestal mogelijk is de aard der vondsten met zekerheid

meer vast te stellen. In het R. M. v. O. te Leiden zijn van hier een paar waarschijnlijk Gallo-Germaansche schalen aanwezig (Cat. C. II 205 e.v.)

Aanwinst nummer.		
27.	1.	Potje van dikwandig, waarschijnlijk vroeg la-Tène aardewerk met ingekraste golflijnversiering.
28—29.	2—3.	Potjes van dergelijk aardewerk zonder versiering.
		HERKENBOSCH. Hermans, N. O. p. 102.
30.	1.	Gallo-Germaansch urntje. Andere vondsten zijn hier niet bekend.
		MAASHEES. Hermans, N. O. p. 1.
31.	1.	Ovale urn van niet met zekerheid te determineeren aardewerk.
32.	2.	Potje van vroeg la-Tène aardewerk met puntbuik (Carené) en hoogen rand; de bodem van onder ingedeukt, als vaak bij dit aardewerk.
33.	3.	Ruw cylindervormig bijpotje.
34.	4.	Een achttal scherven van waarschijnlijk Gallo-Germ. aardewerk, hoewel de versiering vreemd is.
35.	5.	Een bal van fijnkorrelig graniet, in eene urn gevonden; niet nader definieerbaar.
		OVERLOON.
36.	1.	Germaansche urn, met 6 andere in 1908 op het „Kerkhof," land behoorende aan de firma Trijnes en Co. te Venray, bij het leemdelven gevonden. De urnen stonden

Aanwinst nummer.

naast elkander en in eene rechte lijn. Geschenk van Jhr. J. v. Sasse van Ysselt te Boxmeer.

CUYCK. Hermans, N. O. p. 3 en 4.

Kan bij de vorige plaatsen niet van bepaalde grafvelden gesproken worden, hier schijnt dit wel het geval. Behalve de Romeinsche overblijfselen moeten hier ook blijkens Hermans 1. c. twee grafvelden geweest zijn, waarin, evenals meestal elders in Noord-Brabant, de beide bovenbeschreven urnentypen naast elkaar voorkomen.

37. 1. Bovenrand van eene Gallo-Germ. urn.

38. 2. Urn, slank, maar toch van hetzelfde baksel.

39. 3. Wijde kom van Gallo-Germ. aardewerk.

40. 4. Urn, zeldzame ovale vorm; hetzelfde aardewerk.

41. 5. Urn van hetzelfde aardewerk van meer gewonen vorm met twee lichte indeuksels naast elkander versierd.

42. 6. Germaansche urn met gekartelden rand.

43—48. 7—12. Bijpotjes van verschillenden vorm uit deze urnen.

49. 13. Gallo-Germ. en Germ. scherven, in 1853 en waarschijnlijk te Cuyck gevonden.

50. 14. Germaansche scherven in 1853 gevonden. Het bovenstaand aardewerk werd in den Haanshof of in de Klef gevonden, het volgende nummer echter in 1861 op den Galberg.

51. 15. Scherven van laat-Germ. aardewerk.

Aanwinst nummer.

REEK.

681. 1. Gallo-Germ. spitsbuikig urntje met hoogen inbuigenden boven plotseling uitgebogen hals met toegescherpten bovenrand. De buik is met nagelindrukken versierd. In 1913 tusschen grint gevonden in den Velpschen binnenpolder bij een vroegeren wiel, tusschen de burgemeesters- en de kapelaanswoning. Geschenk van L. van Miert S. J. te Velp bij Grave. Zie plaat 1.

WEERT.

Hoewel niet in de provincie Noord-Brabant gelegen, behoort ook deze streek stellig in het overzicht van dit gewest opgenomen. Hier zijn zeer uitgestrekte grafvelden gevonden, eveneens van gemengd type, waaruit eene groote massa urnen ook in het R. M. v. O. te Leiden aanwezig is. Voor deze grafvelden vgl. vooral Ubaghs, de voor-Romeinsche begraafplaatsen tusschen Weert en Budel en Nederweert Sevenray (in de „Wetensch. Nederlander"); Habets, in de Versl. Kon. Acad. 3e Reeks VII 3. De volgende urnen zijn van het R. M. van Oudheden in 1917 ontvangen.

2000—2007. 1—7. Gallo-Germ. urnen van den gewonen vorm en het gewone aardewerk.

2008—2009. 8—9. Schaal en kom van dergelijk aardewerk.

Aanwinst nummer.		
2010—2011.	10—11.	Gewone Germ. urnen met gekartelden rand.
2012.	12.	Proto-Saksische urn? Afgietsel.
2013—2015.	13—15.	Bijpotjes van verschillenden vorm uit deze urnen.

LUYKSGESTEL. Hermans. N. O. p. 80; Bijdr. t. d. Gesch. etc. II p. 269.

De uitgestrekte grafvelden van den Zuid-Oosthoek van Brabant, eveneens van gemengd type, breiden zich ook tot deze plaats uit. Ook hier is een groot aantal van zulke urnen gevonden; zeer veel is naar België verkocht en gedeeltelijk in het Musée du Cinquantenaire te Brussel aanwezig; enkele stukken zijn voor Nederland behouden en te Leiden (Cat. B. II 579 e. v.). De vondsten, te 's Hertogenbosch aanwezig, zijn reeds van vroegeren datum.

52—53.	1—2.	Gallo-Germ. urnen van het gewone model.
54.	3.	Fragment eener dergelijke urn.
55.	4.	Fragment van een groote urn van Germaansch baksel.

BERGEIK. Hermans, N. O. p. 75 seq.; Bijdr. t. d. Gesch. etc. I p. 537; II p. 274.

Dit is als 't ware een centrum van deze urnenveldenkultuur; op verschillende punten is hier door den Heer Panken gegraven en later is hier veel door de bevolking gezocht, waarvan de resultaten

Plaat 1.

678 646 651 625 643 681 120 656 648 667 116 658 657 645 112 644

662 647 639 661 655 666 649 654

Laat-Hallstatt Vaatwerk.

Plaat 2.

613 99 77 675 94 100 61
88 91 60 612 58

89 92 620 615 78

Laat-Hallstatt Vaatwerk.

Aanwinst nummer.

naar België verkocht, voor het grootste gedeelte echter naar Leiden zijn gegaan (hiervan zijn in 1917 eenige naar 's Hertogenbosch overgedaan, de hier volgende nummers 2016—2023).

Het is niet goed mogelijk en ook bij de onsystematische gravingen hier niet de moeite waard de verschillende vindplaatsen, door Hermans l. c. voor een gedeelte opgesomd, uit elkander te houden.

56—62, 2016—2017. 1—9. Gallo-Germ. urnen van gewonen vorm en aardewerk. Zie plaat 2.

71. 10. Vaas van donker grijze aarde, op voet en met uitstaanden hals, versierd met ingedrukte roode en grijsgroene lijnversiering. Zeer zeldzame vorm, imitatie eener Gallissche bronzen vroeg-la-Tène wijnkan. Fragmentarisch. Zie plaat 3.

72. 11. Scherven van dergelijk aardewerk van roode kleur en met dezelfde versiering. Beide nummers schijnen, naar Hermans l. c. te oordeelen, met gewone Gallo-Germaansche urnen tesamen gevonden, althans met de twee volgende nummers.

73. 12. Spijkerfragmenten.

74. 13. Fragmenten van een verkoold houten bakje.

65. 14. Vlakke schaal. Vroeg la-Tène. Zie plaat 3.

66. 15. Fragmenten van eene dergelijke schaal.

63—64. 16—17. Urnen, tusschenvormen tusschen het Gallo-Germaansche en Germaansche type.

2018—2020. 18—20. Germaansche urnen van het gewone type en met gekartelden rand.

Aanwinst nummer.		
2021.	21.	Germaansch oorurntje.
2022—2023.	22—23.	Bijpotje uit deze urnen.
67—68.	24—25.	Oorurntjes van dikwandig, waarschijnlijk Germaansch baksel. Zie plaat 4.
69.	26.	Potje van hetzelfde baksel. Zie plaat 4.
70.	27.	Bijpotje.
75.	28.	Langwerpige kei van kwarts, onder eene der urnen gevonden.

HAPERT.

Tusschen Hapert en Casteren doorgroef de heer C. Rijken, hoofd der school te Veldhoven, in het jaar 1911 een tumulus, in het midden waarvan hij zonder eenige bijgave het volgende urntje vond. Eenige naburige heuveltjes, die later onderzocht werden, leverden niets op.

611. 1. Germaansch cylindervormig urntje op eenigszins nauweren voet en met naar boven ingebogen rand. Zie plaat 4.

Te Hapert langs de Beerze vond bovengenoemde heer in 1912 op pas omgeploegde heide twee aarden scherven en een dikke geoxydeerde bronzen munt, welke hij de moeite waard vond om mede te nemen. In het jaar 1914 geschiedde op dezelfde plek eene nieuwe vondst, welke destijds bij een boer te Hapert, doch thans bij den burgemeester van Duizel bewaard wordt. Heuvels worden hier niet waargenomen.

Aanwinst nummer.

630. 1. Fragment van een roodaarden (Gallo-Germaansch?) schijfje. Urnbodem?

674. 2. Scherf van (Gallo-Germaansch?) aardewerk, in het midden diep kegelvormig ingedrukt.

680. 3. Bronzen zwaar geoxydeerde Romeinsche munt.

HOOGELOON.

Te Hoogeloon bevindt zich in den zoogenaamden Kabouterberg een zware vierkanten steen met een gat in het midden. Naar de boeren vertellen, zou deze steen het graf dekken van een Romeinsch officier.

636. 1. Fragment van (tuf-?) steen van genoemde zerk.

HEEZE BIJ LEENDE. Hermans, N. O. p. 89.

76. 1. Een viertal Germaansche scherven.

VALKENSWAARD.

Ook hier zijn op verschillende plaatsen uitgestrekte grafvelden gevonden, voor het grootste gedeelte door de bevolking geplunderd en naar Leiden verkocht, waarvan de hier volgende nummers in 1917 naar 's-Hertogenbosch zijn overgedaan. Slechts een stuk van zulk een grafveld is door Dr. Evelein systematisch onderzocht (vgl. Oudh. Meded. III.) De urnen, hier gevonden, vertoonen de beide bovenbesproken typen. Waarschijnlijk zijn daar-

Aanwinst nummer.

tusschen ook nog andere vormen aanwezig, die mogelijk op een andere wijze, hoe is nog onzeker, moeten worden verklaard.

2025—2027. 1—3. Urnen van het gewone Gallo-Germaansche type.

2026*a*. 4. Rom. bronzen munt in n° 2 gevonden.

2028—2029. 5—6. Germaansche urnen van het gewone type met gekartelden rand.

STEENSEL.

Te Steensel, rechts van den grooten weg van Steensel naar Veldhoven, bevindt zich op de grens van beide gemeenten een terrein, dat in de jaren 1910 en 1911 door de Tramwegmaatschappij „de Meierij" is uitgezand. Het bestond uit een hooger gelegen grondstuk, bezet met enkele lage heuvels. Tegelijkertijd werden de volgende voorwerpen gevonden.

612. 1. Gallo-Germ. grauw kogelvormig urntje met geleidelijk naar buiten uitgebogen hals. Het werd in 1910 midden in een heuveltje met eenige asch aangetroffen. Zie plaat 2.

637. 2. Gallo-Germ.(?) kogelvormig oor-urntje met smallen, hoekig naar buiten uitgebogen hals. De vindplaats is niet nader te definieeren.

632. 3. Scherven eener groote Romeinsche einde der 1e of begin der 2e eeuwsche kruik. Zij werd in een heuveltje meer Zuidwaarts

Aanwinst nummer.

met de overblijfselen van een mantelspeld en van (Gallo?)-Germaansche en Romeinsche urnen gevonden.

VELDHOVEN.

Dicht bij de bovengenoemde begraafplaats en eveneens rechts van den weg bevinden zich tegenover de steenbakkerij de Heiblom eenige lage heuveltjes, welke reeds vroeger de aandacht van Panken getroffen hebben. (Hermans, N. O. p. 82; dezelfde: Bijdragen tot de Geschiedenis etc. I p. 556). Panken vond in deze reeds op Veldhovensch gebied liggende tumuli de volgende voorwerpen:

77—78.	1—2.	Gallo-Germ. urn van het gewone type. Zie plaat 2.
87*a*.	3.	Fragmenten van een ijzeren pinnetje, in de laatstgenoemde urn gevonden.
79.	4.	Overgangsvorm van het Gallo-Germ. naar het gewone Germ. urntype. Zie plaat 3.
80.	5.	Fragment eener dergelijke urn.
81—84.	6—9.	Germ. urnen van het gewone type met gekartelden rand. Zie plaat 4.
85—86.	10—11.	Fragmenten van Germ. urnen.
87.	12.	Bijpotje van een der Germ. urnen. Zie plaat 4.

De heer C. Rijken doorzocht in het jaar 1910 nogmaals deze heuvels en bovendien eene grootere verhevenheid van den grond ten Zuiden daarvan en door een oud

Aanwinst nummer.

verlaten voetpad daarvan gescheiden. Ook bij de door hem gevonden voorwerpen kan eene zekere vermenging van Gallo-Germaansche en Germaansche kulturen geconstateerd worden.

Op het eerstgenoemde terrein werden de volgende voorwerpen aangetroffen.

613. 13. Gallo-Germ. spitsbuikige urn met hoogen verticalen hals. Zij werd tusschen twee heuvels in gevonden. Zie plaat 2.

614. 14. Gallo-Germ. urn van het gewone type. Zij werd aan den rand van een reeds vroeger doorwoeld heuveltje gevonden.

623. 15. Gallo-Germ. urn, van vorm als nº 613. Voor zoover na te gaan was zij minstens van één oor voorzien. Het bovengedeelte van den buik is versierd met twee banden van concentrische groeven, welke onder de ooren door verticale groeven verbonden zijn. De urn werd in een reeds vroeger doorzocht heuveltje aangetroffen.

615. 16. Gallo-Germ. urntje, midden in een tot dan ondoorzocht heuveltje gevonden. Zie plaat 2.

617. 17. Groote Germaansche urn met ingebogen hals en gekartelden rand. Zij was aan den rand van een tumulus te midden van veel houtskool begraven.

626. 18. Bodemfragment eener grove Germ. urn.

618. 19. Grove Germ. urn, van vorm als nº 617. Ook zij was ingegraven aan den rand van een reeds vroeger doorwoeld heuveltje. Zie plaat 4.

Aanwinst nummer.		
668.	20.	Beiteltje van grauwen (vuur-?) steen. Het beiteltje werd in de onmiddellijke nabijheid boven op den grond gevonden; men mag dus aannemen, dat het aan de bouwers der grafheuvels heeft behoord.
702.	21.	Vuursteenen mes.
705.	22.	Langwerpige spitse kei. In 1917 door den heer Rijken gevonden. In het plateau kwamen ook de volgende urnen zonder eenige bepaalde orde voor, terwijl van het opwerpen van grafheuvels niets bleek.
619.	23.	Gallo-Germ. urn van het gewone model, doch met eenigszins steiler oploopenden rand.
688.	24.	Bodemfragment eener Gallo-Germ. urn. In de nabijheid van het voorgaande nummer gevonden.
620.	25.	Gallo-Germ. urn van het gewone model. Zie plaat 2.
622.	26.	Gallo-Germ. spitsbuikige urn. De rand is verloren.
675.	27.	Gallo-Germ. oorurntje van het gewone model met naar buiten gebogen hals. De bovenste helft van den buik is tusschen een horizontale groef en den rand versierd met groepen schuine elkander kruisende strepen. Zie plaat 2.
616.	28.	Gallo-Germ. urntje van het gewone model. Het werd door een werkman opgeraapt.
627—628.	29—30.	Gallo-Germ. urnfragmenten, wellicht door vroegere gravers verwaarloosd.
624.	31.	Urn, waarschijnlijk overgangsvorm der gewone Gallo-Germ. en Germ. urntypen.

Aanwinst nummer.

621. 32. Groote Germ. urn van het gewone model.

KNEGSEL.

Even buiten het dorp Knegsel ten Westen van den grooten weg naar Hoogeloon en daaraan palend werd door den heer C. Rijken in de jaren 1910 tot 1912 een Gallo-Germaansche begraafplaats ontdekt. Daar ter plaatse bevindt zich een klein ven, dat ten Oosten, Zuiden en Westen door een in het oog vallend heuveltje wordt omringd; ten Noorden daarentegen loopt het terrein ongemerkt glooiend op. Geheel ten Oosten is een groote grafheuvel opgeworpen, welke Noordwaarts door eenige kleinere tumuli gevolgd wordt. In deze plaatsen verspreid en in het bijzonder op de genoemde Noordelijke glooiing zijn door de vroegere bevolking een aantal urnen van onmiskenbaar Gallo-Germ. karakter begraven, waaraan zelfs eene zekere kunstwaarde niet kan ontzegd worden. De vondst sluit zich zeer wel aan bij het vaatwerk, door het Rijksmuseum van Oudheden te Riethoven opgegraven (Oudh. mededeelingen IV en VII.)

Evenals dit vertoonen de thans te beschrijven urnen een ouderwetsch karakter, indien men ze vergelijkt met de meeste stukken der Gallo-Germaansche beschaving, die hier te lande worden aangetroffen. Uit dit oogpunt is het opmerkelijk, dat de weinige Germaansche urnen, die tegelijk

Aanwinst nummer.

gevonden werden en die reeds den invloed der voorafgegane Gallo-Germaansche beschaving ondergaan hebben, juist in een hoek der begraafplaats werden aangetroffen.

Zooals gezegd, werd een deel der urnen gevonden in het oploopend terrein ten Noorden van het ven en dit in eene rij, die den oeverrand volgt, telkens eenige passen van elkander verwijderd. Met eenige zekerheid kan besloten worden, dat die urnen in ééne periode successievelijk werden bijgezet.

Het zijn van Oost naar West de volgende voorwerpen:

642. 1. Gallo-Germaansche spitsbuikige urn met naar buiten uitgebogen hals.

643. 2. Gallo-Germaansch urntje, waarvan de bodem geleidelijk overgaat in de steil naar binnen oploopende zijden. De rand is smal en naar buiten gebogen. De buik is versierd met drie concentrische reeksen van uitgestoken driehoekjes, eene versieringswijze, die voor die oudere cultuur typeerend is. Het urntje werd in de voorgaande gevonden. Zie plaat 1.

656. 3. Gallo-Germaansch spitsbuikige urn met twee ooren en naar buiten gebogen hals, herinnerend aan Proto-Saksische urnvormen. Zie plaat 1.

658. 4. Gallo-Germaansch cylindervormig bakje, langs onder- en bovenrand telkens ver-

Aanwinst nummer.

sierd met een band, gevormd door twee reeksen uitgestoken driehoekjes, waarvan de uitgespaarde tusschenruimte een zigzaglijn vormt; tusschen beide banden bevinden zich drie concentrische gleuven. Het bakje werd in de voorgaande urn gevonden. Zie plaat 1.

640. 5. Gallo-Germ. urn als no. 656, doch wat wijder.

648. 6. „ „ wijde spitsbuikige urn, op de voorgaande gelijkend, doch zonder ooren. Zie plaat 1.

673. 7. Gallo-Germ. urn met ronden buik, die geleidelijk overgaat in den naar buiten uitstaanden hals. Zwaar beschadigd.

625. 8. Gallo-Germaansch cylindervormig, naar boven eenigszins verwijdend bakje met twee ooren, versierd met banden van uitgestoken en van gearceerde driehoekjes. De vulling dezer versiering met witte substantie is nog gedeeltelijk aanwezig. Het bakje bevond zich in de voorgaande urn. Zie plaat 1.

638. 9. Urn van Germaansche origine, doch in bewerking en substantie Gallo-Germ.; een overgangsvorm dus. Zie plaat 4.

639. 10. Groote Gallo-Germaansche rondbuikige urn van het gewone model, hoewel van eenigszins gerekten vorm, voorzien van twee ooren, herinnerend aan Proto-Saksische vormen. Zie plaat 1.

647. 11. Gallo-Germ. bekervormig urntje met kegelvormigen bodem, in het midden waarvan

Aanwinst nummer.

een kuiltje en hoogen naar buiten uitgebogen hals, die geleidelijk overgaat in den scherpen bovenrand. Het urntje is geheel kromgetrokken en bevond zich naast de voorgaande urn. Zie plaat 1.

652. 12. Gallo-Germ. rondbuikige urn met hoogen rand. In de urn bevonden zich de bijgevoegde fragmenten van een dunnen bronzen armband.

644. 13. Gallo-Germ. rondbuikige urn met hoogen plotseling naar buiten uitgebogen hals met schuin toegescherpten rand. In de urn bevond zich het bijgevoegde fragment van een bronzen armband. Zie plaat 1.

645. 14. Gallo-Germ. urntje, geheel als n° 643, doch slechts met twee banden versierd. Zie plaat 1.

666. 15. Gallo-Germ. hooge cylindervormige urn met twee ooren, gelijkend op Proto-Saksische urnvormen. Zie plaat 1.

657. 16. Gallo-Germ. bekervormig urntje met kegelvormigen bodem, in het midden waarvan een kuiltje; de bodem gaat plotseling over in een sterk naar binnen oploopenden smallen hals met naar buiten uitgebogen rand. Dit urntje werd weliswaar in dezelfde rij, doch meer naar achteren gevonden. Zie plaat 1.

Nog meer naar achteren en verspreid over de besproken helling werden de volgende stukken aangetroffen.

646. 17. Gallo-Germ. spitsbuikige urn met naar buiten uitstaanden naar boven omgebogen

Aanwinst nummer.

hals met schuin toegescherpten rand. De uitbuiging van den hals is gemarkeerd door eene ondiepe gleuf. Het bovendeel van den buik is versierd met 3 concentrische banden, gevormd door twee reeksen uitgestoken driehoekjes, waarvan de uitgespaarde tusschenruimte eene reeks van ruiten vormt. In de urn bevond zich het bijgevoegde fragment van een bronzen armband. Zie plaat 1.

641. 18. Gallo-Germ. rondbuikige urn met eenigszins naar buiten uitstaanden hals met scherpen rand. Het bovengedeelte van den buik is versierd met twee concentrische banden, zooals bij n° 658 en daaronder met een enkele rij van uitgestoken driehoekjes. De vulling dezer versiering met witte substantie is nog ten deele aanwezig.

661. 19. Gallo-Germ. eivormig urntje met afgeplatten bodem. Hierin zouden de bijgevoegde fragmenten van een dunnen bronzen armband gevonden zijn. Het urntje werd op het hoogste gedeelte der glooiing aangetroffen. Zie plaat 1.

649. 20. Gallo-Germ. zeer op n° 645 gelijkend, echter meer spitsbuikig urntje, met een kuiltje in den bodem. Zie plaat 1.

678. 21. Gallo-Germ. spitsbuikige urn, zeer veel gelijkend op n° 646, het bovendeel van den buik versierd met drie concentrische bandvormige uitdiepingen, telkens door een dergelijken verheven band gescheiden en tezamen onder en boven begrensd

Aanwinst nummer.

door eene reeks van uitgestoken driehoekjes. Zie plaat 1.

662. 22. Groote Gallo-Germ. spitsbuikige urn met vier ooren zonder hals. Dit merkwaardig stuk werd over de grootste hoogte der glooiing op een afstand achter het vorige nummer gevonden. Zie plaat 1.

672. 23. Oorfragment. In de nabijheid van het vorig nummer gevonden.

629. 24. Fragmenten van een Gallo-Germ. cylindervormig bakje, versierd met banden van groote gearceerde driehoeken. Het werd in de nabijheid der voorgaande urn aangetroffen.

667. 25. Gallo-Germ. urn, zeer gelijkend op n° 646, doch kleiner. Vindplaats als boven. Zie plaat 1.

660. 26. Gallo-Germ. (?) urntje, op den rand met inkepingen versierd. Vindplaats als boven.

In den grooten reeds vermelden grafheuvel ten Oosten van het ven werden de volgende stukken gevonden:

654. 27. Groote Gallo-Germ. spitsbuikige urn, zeer gelijkend op n° 662, doch met twee ooren. Zie plaat 1.

655. 28. Gallo-Germ. nagenoeg halve-bolvormig kommetje met oor. Het werd in de voorgaande urn aangetroffen. Zie plaat 1.

664. 29. Gallo-Germ. halve-bolvormig kommetje, waarvan de rand met schuine kerfjes is versierd. Het kommetje was tegen den buitenwand van n° 654 aangedrukt.

653. 30. Groote Germ. urn van het gewone model,

Aanwinst nummer.

waarvan de buik versierd is met een reeks van nagelindrukken. Zij was op zijde ten Zuiden begraven en blijkbaar later ingegraven. Zie plaat 4.

In de kleine reeds vermelde tumuli werden de volgende stukken gevonden:

651. 31. Gallo-Germ. rondbuikige urn met naar buiten uitstaanden hals en schuin toegescherpten rand. Het bovengedeelte van den buik is versierd met een band, bestaande uit telkens twee concentrische groeven en seriën van kuiltjes. Zie plaat 1.

665. 32. Gallo-Germ. urntje, geheel gelijkend op n° 673. Het stuk is zwaar beschadigd.

650. 33. Gallo-Germ. urntje van het gewoon later model.

In het reeds genoemde heuvelrugje ten Zuiden en Oosten van het ven werden ten slotte nog aangetroffen:

663. 34. Urn van het gewoon Germaansch model, de rand versierd met nagelindrukken. De urn is echter van bewerking als eene Gallo-Germaansche en dus waarschijnlijk een overgangsvorm. Zie plaat 4.

659. 35. Gallo-Germ. spitsbuikige urn, waarvan de buik ongemerkt overgaat in den hals.

694. 36. Fragmenten van een handmolen? van tufsteen.

695. 37. Gallo-Germ. kommetje met uitgebogen rand. Zwaar beschadigd.

696. 38. Fragmenten van een of meer Gallo-Germ. urntjes.

671. 39. Onherkenbare fragmenten.

Aanwinst
nummer.

RIETHOVEN. Hermans, N. O. p. 80.

Hermans vermeldt ook hier eenige grafheuveltjes door Panken gevonden, waarvan één volgens beschrijving een echte brandheuvel lijkt, waarop de verbranding plaats vond (over zulke brandheuvels vgl. Oudh. Med. I en II.) Overigens zijn hier van hem geen vondsten bekend. Vanwege het Rijksmuseum van Oudheden is hier een groot urnenveld volledig onderzocht; het is datzelfde onderzoek geweest hetwelk boven in de inleiding wordt beschreven.

DEURNE. Hermans, N. O. p. 96; dezelfde, Gesch. Mengelwerk II p. 275.

Hier lag een groot grafveld, dat geheel doorgraven schijnt te zijn (vgl. Hermans l.c.); een groot gedeelte der urnen is in het Rijks-Museum van Oudheden aanwezig (Cat. B. II 5, 9, 13, 16, 465—475,) waar ook een aantal stukken vuursteen worden bewaard (l.c. II 87—91, 96—123, 140—142). Merkwaardig is het, dat voorzoover kan worden nagegaan, uitsluitend het Gallo-Germaansche type in dit grafveld vertegenwoordigd is.

89—90. 1—3. Gallo-Germ. urnen van het gewone type. Zie plaat 2.

91—92. 4—5. Bijpotjes uit deze urnen. Zie plaat 2.

Aanwinst nummer.		
		ASTEN.
93.	1.	Scherven van Gallo-Germ. en Germaansch aardewerk, in 1866 in de Peel gevonden. Geschenk van Dr. Godefroy.
		HELMOND. Hermans, N. O. p. 100.
		Van het grafveld, dat hier aanwezig zou geweest zijn, is de eenige getuige:
94.	1.	Gallo-Germaansche urn van het gewone type. Zie plaat 2.
		NUENEN. Hermans, N. O. p. 100.
		De begraafplaats hier wordt door Hermans vermeld; meerdere gegevens daaromtrent zijn niet bekend.
95.	1.	Gallo-Germ. urn van slank model.
96.	2.	„ „ „ met ingekraste dubbele zigzaglijnversiering om den hals.
97.	3.	Fragment eener Gallo-Germ. urn van het gewone type.
98.	4.	Germaansche cylindervormige urn, van eenigszins afwijkenden vorm. Zie plaat 4.
99—100.	5—6.	Bijpotjes uit deze urnen. Zie plaat 2.
101.	7.	Scherven van Gallo-Germ. aardewerk.
102.	8.	Fragmenten van een bronzen armring, waarschijnlijk uit deze urnen.
		WINTELRE. Hermans, N. O. p. 86; Bijdr. t. d. Gesch. etc. II p. 265.
		De eenige bekende getuige voor de grafheuvels, hier gevonden, is:
103.	1.	Germaansche urn van het gewone type met gekartelden rand.

Plaat 3.

127 135 71 145 65 144 125 135a 124 143 123

126 141 133 140 142

154 134 129 121 147 153 148 152

Vroeg-la-Tène Vaatwerk.

Plaat 4.

663 618 131 104 105

653 68 79 67 87 638

155 69 98 611 81

Laat-la-Tène Vaatwerk.

Aanwinst nummer.

ACHT.

Hier werden in het jaar 1900 een aantal blijkbaar Germaansche urnengraven in de Achterheide gevonden, waaruit de volgende voorwerpen door den heer Renders, hoofd der school aldaar, zijn geschonken.

104—106. 1—3. Germaansche urnen van het gewone type met gekartelden rand. Zie plaat 4.

107—108. 4—5. Fragmenten van twee zulke urnen.

109. 6. Fragment van een cylindervormig bijpotje uit deze urnen.

110. 7. Fragment van een bekertje op voet.

111. 8. Vuursteensplinters uit deze urnen.

BEST. Hermans, N. O. p. 90.

De vorige graven hangen mogelijk samen met het grafveld van Best.

112. 1. Gallo-Germ. urntje met hoogen rand en mooie gesloten versiering. Zie plaat 1.

113. 2. Urn met twee oortjes, evenals de Gallo-Germ. urnen een zoogenaamd Hallstatt-type, dat echter onder dit aardewerk in Brabant betrekkelijk zelden voorkomt. In het bijzonder uit Valkenswaard en omstreken zijn zulke vormen vrij talrijk bekend, zoodat deze urn zeer waarschijnlijk ook tot deze kultuur behoort.

114—115. 3—4. Gallo-Germaansche urntjes.

116—119. 5—8. Bijpotjes uit zulke urnen. Zie plaat 1.

120. 9. Groote bronzen naald met kegelvormige punt, waarschijnlijk uit deze urnen. Vgl. Oudh. Meded. IV XVIII 6a. Zie plaat 1.

Aanwinst nummer.

BAARLE-NASSAU. Hermans, N. O. p. 62; Gesch. Mengelwerk II p. 346.

Op twee plaatsen, bij het gehucht Bedaf en op de Molenheide, worden hier door Hermans grafvelden vermeld; het laatste noemt hij verkeerdelijk een Frankisch. Er schijnt hier vroeger veel gevonden en later ook door Belgen veel weggehaald te zijn, zoodat het hieronder beschrevene een zeer gebrekkig beeld geeft, van wat er eenmaal was. Ook te Leiden zijn slechts enkele fragmenten aanwezig. De eerste drie nummers zijn uit Bedaf, de overige uit de Molenheide afkomstig. De stukken, zijn, zoo niet anders vermeld, Gallo-Germaansch uit de vroege la-Tène cultuur.

121. 1. Groote cylindervormige urn van dikwandig aardewerk. Zie plaat 3.

122. 2. Fragment eener schaal, als boven.

123. 3. Klein urntje met puntigen buik (Carené), hoogen rand en hollen bodem. Zie plaat 3.

124. 4. Urntje met puntigen buik als boven. Zie plaat 3.

125. 5. Dergelijk kleiner potje, holle bodem. Zie plaat 3.

126. 6. Wijde en ondiepe Gallo-Germaansche urn, Hallstattcultuur.

127. 7. Urntje met vier paar vingerindrukken versierd, grof aardewerk. Zie plaat 3.

128—130. 8—10. Bijpotjes van dergelijk grof aardewerk. Zie plaat 3.

131. 11. Germaansch urntje van grof aardewerk. Zie plaat 4.

Aanwinst nummer.

132—135*a*. 12—16. Bijpotjes van grof aardewerk. Zie plaat 3.

136. 17. IJzeren spijkers uit deze urnen.

137. 18. Plat bronzen ringetje uit deze urnen.

GOIRLE. Hermans, N. O. p. 55; 67.

Hermans noemt hier een urnenveld, waarvan overigens geen resten meer aanwezig zijn. Zie nog nummer 9 der bronzen voorwerpen.

In 1907 werden hier verder eenige brandgraven gevonden, waarin groote amphoravormige urnen van hard baksel, niet onwaarschijnlijk betrekkelijk laat Germaansch werk, omgekeerd in den grond waren geplaatst, vergezeld van een aantal bijpotjes. Van deze laatste zijn er in particulier bezit gebleven. Van de groote stukken zijn de fragmenten naar het R. M. v. O. te Leiden gekomen en een paar naar 's-Hertogenbosch overgegeven.

2033. 1. Scherven van waarschijnlijk laat Germaansch aardewerk.

ALPHEN. Hermans, N. O. p. 57.

Hier vermeldt Hermans op de Molenheide een door P. Cuijpers van Velthoven onderzocht grafveld, waarvan een paar urnfragmenten (als boven nummer 127) en een aantal bijgaven in het R. M. v. O. te Leiden aanwezig zijn.

138. 1. Scherven van Gallo-Germaansch aardewerk. Vroeg la-Tène.

Aanwinst nummer.

RIEL. Hermans, N. O. p. 60.

Deze voorwerpen behooren, tenzij anders vermeld, tot de vroeg la-Tène cultuur en zijn van Gallo-Germaansche afkomst.

139. 1. Groote cylindervormige urn van Germaansch aardewerk.

140. 2. Cylindervormige urn, zeer dik aardewerk. Zie plaat 3.

141. 3. Fleschvormige urn, hard gebakken. Zie plaat 3.

142. 4. Vlakke schaal met opstaanden rand. Zie plaat 3.

143. 5. Potje met puntbuik (Carené) en hoogen rand met ingedeukten bodem. Zie plaat 3.

144. 6. Cylindervormig potje met aangeplakten bodem. Zie plaat 3.

145. 7. Bijpotje uit deze urnen. Het is met de nummers 149 en 150 hierboven gevonden. Zie plaat 3.

146—148. 8—10. Dergelijke bijpotjes. Zie plaat 3.

149. 11. Scherven van Gallo-Germ. en Germaansch aardewerk.

150. 12. Scherven van Germaansch aardewerk.

151. 13. Kop van een paard van twijfelachtig aardewerk, welke in eene urn zou gevonden zijn.

TILBURG. Hermans, N. O. p. 52; Gesch. Mengelingen II p. 304.

Ook deze voorwerpen behooren tot de vroeg la-Tène cultuur en zijn van Gallo-Germaansche afkomst, tenzij anders vermeld.

Aanwinst nummer.		
152.	1.	Kolossale zeer dikwandige cylindervormige urn met gekartelden rand. Zie plaat 3. N.B. In 1915 te Leiden gerestaureerd.
153.	2.	Plompe bronzen rijgnaald, welke met bovengenoemde urn afkomstig is uit het grafveld onder Hasselt. Zie plaat 3.
154.	3.	Groote zeer dikwandige cylindervormige urn, evenals de volgende nummers afkomstig uit het grafveld van het Jan-Aartenboimke. Zie plaat 3.
155.	4.	Groote dikwandige Germaansche? urn. Zie plaat 4.
156.	5.	Fragmenten van zulk eene urn.
157.	6.	Scherven van aardewerk.

III. DE NEDERZETTINGEN.

De beschrijving van Hermans doet vermoeden, dat men op enkele plaatsen bepaalde nederzettingen moet aannemen, sommige daarvan een soort woerden, als in de Betuwe, andere niet nader te omschrijven.

DEURSEN. Hermans, N. O. p. 28.

Hier schijnt, volgens Hermans, een woerd te zijn afgegraven en de vondsten, door hem genoemd en ook te 's-Hertogenbosch aanwezig, vertoonen ook eenzelfde mengsel van Romeinsch en Germaansch, als men in de Betuwe zoo vaak ziet. De drie hier eerst te noemen urnen, van een type, dat niet tot die cultuur schijnt te behooren, schijnen niet door Hermans te worden

Aanwinst nummer.

vermeld. Het is, of men hier voorwerpen van verschillende vindplaats en verschillend karakter bijeen heeft.

158—160. 1—3. Urnen, waarschijnlijk van Gallo-Germaansch aardewerk.

161. 4. Scherven van dergelijk aardewerk.

162. 5. Urn van zeldzamen vorm met een oor.

163. 6. Germaansche urn met gekartelden rand.

164—165. 7—8. Bodemstukken van dergelijke urnen.

166—168. 9—11. Kleine potjes, gedeeltelijk van Gallo-Germaansch aardewerk.

169. 12. Scherven van laat Germaansch aardewerk.

170-174, 176-177. 13—19. Netverzwaringen, waarvan 5 driehoekige en 2 kegelvormige.

Deze netverzwaringen werden ten getale van 15 bijeengevonden; zij schenen voetstoots neergeworpen op den bodem van een put of wetering.

N.B. Het is mogelijk, dat zich hierbij voorwerpen bevinden, in 1888 in de Maas bij Deursen gevonden en door den heer Ringeling ten geschenke aangeboden.

178—179. 20-21. Eivormige bolletjes, in een urn gevonden.

180. 22. Maalsteen van graniet.

Aanwinst nummer.

181—182. 23—24. Romeinsche fibulae van vrij late vormen; sporen van verguldsel.

183 - 185. 25—27. Barnsteenen kraaltjes. Tezamen met de fibulae werden zij gevonden te midden van asch, steentjes en beenderen, doch zonder urn.

Ook eenige munten, o.a. een zilveren van Antoninus Pius worden door Hermans en anderen vermeld. Hermans N. O. p. 110.

ST. MICHIELSGESTEL. Hermans N. O. p. 36; Gesch. Mengelwerk II p. 286.

Mogelijk heeft ook hier eene nederzetting gelegen, waaruit, behalve de straks te noemen Romeinsche steenen, het hier volgende stuk zou gevonden zijn. Een oordeel over deze vindplaats is echter naar de gegevens van Hermans niet uit te spreken.

186. 1. Kom van onzeker aardewerk.

EMPEL. Hermans, N. O. p. 30.

De beschrijving van Hermans doet ook hier een soort woerd vermoeden, welke in 1859 afgegraven is.

187. 1. Germaansche urn van het gewone type met gekartelden rand.

188—190. 2—4. Dergelijke zeer geschonden urnen.

191. 5. Scherven van dergelijk aardewerk.

IV ROMEINSCHE NEDERZETTINGEN.

CUIJCK. Hermans, N. O. p. 7.

In Cuijck heeft blijkens de vondsten, hier en

Aanwinst nummer.

in het R. M. v. O. te Leiden aanwezig (Cat. Ned. Afd. C. 888—890, C. 1046—1055, E. III 805—806, E. V. 258, 284—185) eene belangrijke Romeinsche nederzetting gelegen, waarvan de aard naar de gegevens, die men tot heden bezit, niet is vast te stellen. Een groot gedeelte der voorwerpen, in de verzameling van het Genootschap aanwezig, is afkomstig uit de collectie Justen, welke gezegd werd geheel uit Cuijck en onmiddellijken omtrek afkomstig te zijn. Later is er bij Dr. Hermans ernstige twijfel gerezen, blijkens aanteekening in zijne nagelaten papieren, of een deel dier collectie wellicht niet afkomstig is van de vondst in het gehucht Plankraaij onder Mook. Indien men bovendien de voorwerpen, welke ontwijfelbaar zeker in Cuijck gevonden zijn, alleen in aanmerking neemt, is de tijd dezer vestiging te stellen van iets na het begin tot aan het eind der 2e eeuw na Chr. Zonder deze reserve reikt de geheele collectie van het midden der 1e eeuw tot in de 3e eeuw en zelfs tot in het Frankische tijdvak.

Met (J) worden aangeduid de voorwerpen, afkomstig uit de verzameling van den Heer A. Justen, wijnhandelaar te Cuijck, welke in het jaar 1847 door het bestuur van het Genootschap voor de som van 280 gulden werd aangekocht.

Met (Ha) wordt aangeduid de collectie

Aanwinst nummer.

van Ds. Hamelberg, predikant te Cuijk, in het jaar 1871/2 door het genoemde bestuur van diens erfgenamen gekocht. Met (Sn) worden de voorwerpen aangeduid, door Mr. A. C. Snoeck, notaris te Cuijk, aldaar op een akker, genaamd den Pikkert en gelegen achter de Protestantsche kerk, opgegraven en aan het Genootschap aangeboden.

Met (vH) worden de voorwerpen aangeduid, door den Heer van Heurn te Cuijk gevonden.

De afkomst der laatste drie collecties staat vast.

A. AARDEWERK.

1. TERRA SIGILLATA.

192. 1. (J) Schaaltje met rondgebogen rand en barbotine versiering, fabrikaat van Graufesenque (als Dragendorf, Bonn. Jahr. LXXXXVI 36).

193. 2. (J) Bordje van dergelijken vorm zonder versiering, breeden vlakken standring en bollen bodem. Fijn geel beschilderd, roodbruingemarmerd aardewerk uit het eerste deel der 2e eeuw.

194. 3. (J) Dergelijk bordje als het voorgaande, maar minder fijn.

195. 4. (J) Bordje (Drag. 31), vorm uit het eind der 1e eeuw. Stempel onleesbaar.

196—200. 5—6 (beide J), 7—9 (alle Ha). Bordjes (Drag. 31), vorm uit de eerste helft der 2

Aanwinst
nummer.

eeuw. Stempels Lentulus, Cominius, Clemens en onleesbaar.

201. 10. (vH). Bordje (Drag. 31), verloopen vorm uit het laatst der 2e of begin der 3e eeuw. Stempel Priscus.

202. 11. Kommetje met ingesnoerden wand (Drag. 27). Geschenk van Mevr. Justen.

203. 12. (J) Dergelijk zeer geschonden kommetje.

204. 13. Kommetje, omgekeerd kegelvormig (Drag. 33), in 1846 gevonden. Geschenk van den Heer Guyot.

205. 14. Dergelijk zeer geschonden en verbrand kommetje, in 1861 gevonden in den tuin van M. Verplakt. Stempel Secco.

206. 15. (vH) Kommetje met ronden rand, laat 2e eeuwsche sigillata (Drag. 40).

207. 16. (J) Bakje van hoekigen vorm met rechten rand, late terra sigillata, 3e eeuw.

208. 17. Scherven van verbrande terra sigillata, waaronder stempel Gabrillus, in 1861 gevonden in den tuin van M. Verplakt.

209. 18. Scherf van terra sigillata bord, in 1862 op het kerkhof gevonden.

2. GROVE URNEN ENZ.

210. 19. (J) Fleschje van terra nigra, midden der 1e eeuw.

211. 20. (J) Ruwwandig kurkurntje, eind der eerste of begin der 2e eeuw.

212—218. 21 (Ha), 22 (J), 23 (Sn), 24 (J), 25 (Ha), 26 (Sn) en 27 (J). Ruwwandige ovale urnen met ronden rand, verschillende vormen, einde der 1e en begin der 2e eeuw, verschillende grootten.

Aanwinst nummer.		
219.	28.	(J) Fragment eener ovale gezichtsurn van roodbruin, bruin geschilderd aardewerk, met sporen van verguldïng, vrij gladwandig. Zeldzaam stuk.
220.	29.	(J) Kolossale urn, langovaal met platten rand uit het eerste deel der 2e eeuw.
221—222.	30—31.	(J) Kleine urntjes, langgestrekt met zeer ingewikkeld randprofiel, laatste deel der 2e eeuw of later.
223.	32.	Klein bekerpotje van den vorm als 21 en volgende.
224—229.	33—34 (J), 35 (Ha) en 36—38 (J).	Ruwwandige kommen van verschillende grootten en varieerenden vorm uit de 2e eeuw.
230.	39.	(J) Ruwwandige kom met ingesnoerden rand, 2e eeuw.
231.	40.	(J) Klein bekerpotje ongeveer als nummer 32, maar scherper en vroeger vorm, waarschijnlijk 1e eeuw.
232.	41.	(J) Oorurntje van geprofileerden vorm met eenigszins afgeplatten van buiten ingesnoerden rand, waarschijnlijk 1e eeuw.
233.	42.	(J) Urntje, eenigszins van het kurkurnmodel met naar binnen gebogen rand.
234—236.	43	(vH) en 44—45 (J). Ruwwandige platte borden met rechthoekig opstaanden wand, van verschillend model.
237.	46.	(J) Ruwwandig bord, plat met rechthoekig opstaanden rand en platte uitsteeksels als handvat.
238—239.	47	(Ha) en 48 (J). Wrijfschalen met verticalen rand en tuitje, van verschillende grootte.
240.	49.	(J). Deksel van ruwwandig aardewerk.

Aanwinst nummer.

241. 50. Klein cylindervormig potje van ruwwandig aardewerk, in 1852 gevonden in den tuin van v. Elden, waar veel Rom. aardewerk is opgegraven.

241*a*. 50*a*. Scherven van ruwwandige bordjes en van eene kruik, in 1861 gevonden in den tuin van Verplakt.

3. TERRA NIGRA.

242. 51. (J) Terra nigra bord met rondopstaanden rand en standring, figuurlijk stempel. Laatste deel der 1e eeuw.

243. 52. (J) Dergelijk bord met onleesbaar stempel.

244. 53. (vH) Beker met bollen buik, talrijke malen verticaal gedeukt en met arceering, hooge hals. Terra-nigraächtig aardewerk. Waarschijnlijk vroeg 2e eeuwsch.

245. 54. (J) Fijn bekertje van een gladwandig zeer dun t. n.achtig aardewerk. Zeldzame vorm.

246—247. 55—56. (Ha) Kommetjes van grof t. n. achtig aardewerk op vrijhoog voetje, verschillend van vorm en grootte. Gevonden in den tuin van Dr. L. Heinsius.

248. 57. Bekertje van ovalen urnvorm van een vrijgrof grijs aardewerk, dat aan terranigra herinnert. Gevonden in 1852 in den tuin van J. Elders en geschenk van den heer v. d. Heuvel, hoofdonderwijzer.

249. 58. (J) Fragment van een dunwandig bekertje van grijs t.-n.achtig aardewerk.

250. 59. (J) Ovaal urntje van grijs t -n.achtig aardewerk, het bovengedeelte door verf donkerder gekleurd en met grijze barbotine-

Aanwinst nummer.

schildjes versierd. Vrijgrof stuk van dergelijk aardewerk. Waarschijnlijk begin der 2e eeuw.

704. 60. Urntje van een hoekig profiel met uitgebogen bovenrand. 2e helft der 1e eeuw? N.B. Naar het maaksel te oordeelen waarschijnlijk afkomstig uit Cuyk.

705—706. 61—62. Urntjes met nauwen hals en gearceerden band. 2e helft der 1e eeuw. N.B. Afkomst als boven.

4. Beschilderd aardewerk.

251. 63. (J) Bol bekertje, rood aardewerk met ronduitstaanden rand, zwart gelakt met gearceerde banden.

252—254. 64—66. (alle J) Bekertjes met hoogen hals, hard gebakken rood aardewerk, mat zwart beschilderd met gearceerde banden.

255. 67. (J) Buikig urntje van rood aardewerk, matzwart beschilderd met gearceerde banden, 2e eeuwsch.

256—263. 68 (Ha), 69—74 (Ha) en 75. Bekertjes van cylindervorm op smal voetje met kleinen rand. Verschillende vormen uit de 1e helft der 2e eeuw. Matte beschildering, van verschillenden vorm, sommige met zandbestrooiing. Het laatste in 1852 gevonden in den tuin van J. Elders en geschenk v. d. Heer v. d. Heuvel.

264. 76. (vH) Voetstuk van een dergelijk bekertje.

264*a*. 77. Scherven van een dergelijken beker met

Aanwinst nummer.

zandbestrooiing, op den buik eenige malen verticaal gedeukt, 2e eeuwsch, gevonden in den tuin van Ds. Hamelberg, en van eene kruik.

265. 78. (J) Bekertje van cylindervorm op smal voetje zonder rand, onbeschilderd. Eind der 2e eeuw of later.

266. 79. (Ha) Kan van witachtig matrood beschilderd aardewerk.

267—268. 80—81. (beide J) Platte matbeschilderde borden zonder voet van verschillende, waarschijnlijk 2e eeuwsche, vormen.

269. 82. (J) Omgekeerd kegelvormig bakje van wit aardewerk, van binnen geelbruin gemarmerd.

270—273. 83 (Ha), 84—85 (J) en 86 (Ha). Bordjes als nummer 2, waarschijnlijk eenmaal beschilderd.

273*a*. 87. (Ha) Scherven van Germaansch aardewerk, van Rom. 2e eeuwsch urntje en kruikje en spijkers, in 1866 tezamen in den tuin van Ds. Hamelberg opgegraven.

5. KRUIKEN.

288. 88. (J) Amphora uit de 2e eeuw, in 1827 te Cuyk gevonden

274. 89. (J) Kruik vóór het midden der 1e eeuw.

275—276. 90—91. (beide J) Kruiken uit de 2e helft der 1e eeuw.

277—285. 92—100. (alle J) Kruiken uit het einde der 1e en het begin der 2e eeuw. Nummer 98 draagt op den hals een opschrift ingekrast. Zie Hermans, N.O. p. 121.

Aanwinst nummer.

286. 101. (J) Kruik met eigenaardig uitgebogen randlip, waarschijnlijk uit het einde der 1e eeuw.

287, 289—294. 102—108. (J) Kruikjes vóór het midden der 2e eeuw.

295—310. 109—117 (J), 118 (Ha), 119—120 (J), 121—123 (Ha) en 124 (J). Kruiken kort vóór of omstreeks het midden der 2e eeuw en van verschillenden vorm.

311—335. 125—132 (J), 133, 134—136 (Ha), 137—140 (J), 141, 142—143 (J), 144—146 (Ha) en 147—149 (J). Kruiken van varieerenden vorm van het type der tweede helft van de 2e eeuw.

336—364. 150—152 (Ha), 153—154 (J), 155 (vH), 156—158 (J), 159—160 (Ha), 161—168 (J), 169, 170 (vH), 171 (Ha), 172 (Ha); Cuyk 1841) 173, 174 (vH) en 175—178 (J). Verschillende kruikvormen van het laatste type omstreeks het jaar 200 en later.

365—366. 179 (J) en 180. Kruikjes met eigenaardig breeden randlip uit de 2e eeuw. No 180 is in 1861 in den tuin van Verplakt gevonden.

367. 181. (Ha) Kruikje met eigenaardig gevormden randlip.

368. 182. (Ha) Kruikje van niet te onderscheiden vorm (fragmentarisch), waarschijnlijk 2e eeuwsch.

369. 183. (J) Kruikamphora, waarschijnlijk begin der 2e eeuw.

370. 184. (J) Kruikamphora, met drie ooren, waarschijnlijk begin der 2e eeuw.

Aanwinst nummer.		
371—388.	185 (J), 186—191, 192 (J), 193—202.	Kleine kruikjes met eigenaardige tuitjes op zij, hoofdzakelijk 2e eeuwsch.
389.	203.	(J) Pijpaarden bakje.

6. VARIA.

687.	204.	Fragmenten van pannen, in 1862 op het kerkhof te Cuyk opgegraven.
2030.	205.	Scherven van urnen van grove aarde, terra nigra etc. In 1862 op het kerkhof gevonden.

7. LAMPJES.

390.	1.	(J) Zoogenaamde vogelkoplamp. Begin der 1e eeuw.
391—395.	2—6.	(alle J) Eerste-eeuwsche lampvormen met reliefversiering (gladiatoren, paard, hert.)
396—411.	7—21	(alle J) en 22 (Ha). Latere 1e en 2e eeuwsche lampvormen. Stempels Cresces, Eucari, Fortis, Communis, Strobilis en onleesbaar.
412.	23.	(J) Dergelijke lamp met vier gaten.
413.	24.	(J) Groote dergelijke lamp met reliefkopje bovenop.
414.	25.	(J) Zeer groote dergelijke lamp.
415—431.	26—30	(Ha), 31, in 1816 gevonden, en 32—42 (J). Grootere en kleinere late lampvormen. Nummer 32 met stempel.
432—433.	43—44.	(J) Dergelijke lampen met twee en drie pitten.

Aanwinst nummer.

434. 45. (J) Open lamp, vorm vooral uit de 2e eeuw.
435. 46. (J) Helmlamp, waarschijnlijk 2e eeuwsch.

B. GLAS ENZ.

436. 1. (J) Vierkant fleschje.
437. 2. Bol fleschje met hoogen hals. Gesch. v. Mevr. Th. v. d. Bosch.
438. 3. (J) Bol fleschje met dolphijneoortjes (ruw.)
439. 4. (J) Glasbalsamarium van vroegen vorm, beneden puntig, langgerekte fleschvorm.
440—441. 5 (Sn) en 6 (J). Lange balsamariën met breeden platten buik. Nummer 5 is op den Pikkert gevonden.
442. 7. (J) Dergelijk balsamarium, miniatuur.
443. 8. (J) Rond fleschvormig balsamarium.
444—446. 9—11. Langwerpige balsamariën, Schlauchvorm.
447. 12. (J) Dergelijk stuk, halfversmolten.
448. 13. (J) Glasfragment met merk: CALREF.
449. 14. Fragment millefiore glas.
450—451. 15—16. Glasfragmenten, waarsch. v. h. R. K. kerkhof.
452—455. 17—20. Geribde paste kralen van blauwgroene kleur. Geschenk van den heer Guyot; in 1846 te Cuyk gevonden.

C. BRONZEN, METALEN- EN BEENEN VOORWERPEN, ENZ.

De voorwerpen zijn van brons, indien de stof niet wordt vermeld, en uit de collectie Justen, indien de afkomst niet nader wordt opgegeven.

Aanwinst nummer.		
456.	1.	Casserole van gewonen vorm.
457—460.	2—5.	Vroege fibulae.
461—463.	6—8.	Sterk geschonden later 1e eeuwsche fibulae.
464.	9.	Fragment van eene dergelijke fibula.
465.	10.	Dergelijke geheel ongeschonden fibula.
466—475.	11—20.	Fibulae ongeveer uit de 3e eeuw en later.
476.	21.	Laat-Romeinsche fibula.
477.	22.	Zoogenaamde Armbrustfibula; 4e eeuw.
478.	23.	Latere fibulavorm in den vorm eener honingbij.
479.	24.	Zoogenaamde Brochefibula; spoortjes van de inlegging zijn bewaard.
480—483.	25—28.	Kleinere dergelijke fibulae; de steentjes zijn uitgevallen.
484.	29.	Zegelring; de steen is uitgevallen.
485.	30.	Vingerring; de steen is uitgevallen.
486.	31.	Onversierde vingerring; waarschijnlijk Romeinsch.
487.	32.	Vingerring, tevens sleutel.
488.	33.	Gem van cornalijn, waarschijnlijk Romeinsch, afkomstig uit de verzameling Guyot. Janssen, Daktyliotheek 2e Suppl. No. 110.
489.	34.	Beenen gesp met bronzen tong, waarschijnlijk Romeinsch. Bijzonder merkwaardig en zeldzaam stuk.
490.	35.	Gesp met bijbehoorende (thans losse) tong, waarschijnlijk Romeinsch.
491.	36.	Vierkante metalen spiegel; in drie stukken gebroken.
492—493.	37—38.	Twee ronde metalen spiegels.

Aanwinst nummer.		
494.	39.	Zes fragmenten van dergelijke metalen spiegels.
495—496.	40—41.	Fragmenten van twee metalen zakspiegeltjes.
497.	42.	Groote naald.
498.	43.	Naald.
499.	44.	Rijgpen te Cuyk gevonden.
500—502.	45—47.	Fragmenten van naalden, waarschijnlijk Romeinsch.
503.	48.	Fragment van een beenen naald, waarschijnlijk Romeinsch.
504—506.	49 51.	Beenen naalden, waarschijnlijk Romeinsch.
507.	52.	Beenen stift, waarschijnlijk Romeinsch.
508—509.	53—54.	Twee beenen stiften, Romeinsch of inheemsch. Cuyk 1846. Gesch. v. d. heer Guyot.
510.	55.	Lepeltje, medicinaal instrument.
511.	56.	Hechtnaald.
512—513.	57—58.	Fragmenten van knopsonden, medicinale instrumenten.
514.	59.	Mesje? Gebruik niet bekend, waarschijnlijk Romeinsch.
515.	60.	Stift met breeden, platten kop, gebruik onbekend.
516.	61.	Pennetje met dikken, ronden kop, waarschijnlijk Romeinsch.
517—523.	62—68.	Grootere en kleinere klokjes, gelijk ze vaak voorkomen. De groote waarschijnlijk voor paardetuig.
524.	69.	Sleutel met eigenaardigen baard.
525—526.	70—71.	Sleutels.
527.	72.	Grendelfragment van een Romeinsch slot.

Aanwinst nummer.

528. 73. Haantje, kinderspeelgoed.

529. 74. Voorwerp, waarvan de oogenschijnlijke aanduiding als kaarsensnuiter onzeker is. Vergelijk Hermans, N. O. pag. 143.

530. 75. Lepelsteel met vogelkop.

531. 76. Kisthengsel.

532. 77. Fragment van een dergelijk grooter hengsel.

533. 78. Ondetermineerbare ijzer- en bronsfragmenten, gevonden in den Pikkert te Cuyk.

534. 79. Sterk geschonden schoteltje.

535—538. 80—83. Knopjes.

539. 84. Gesteelde knop, waarvan het gebruik onbekend is.

540. 85. Hanger of kwast, met ingelaten ijzeren stift.

541. 86. Bekroning of eindstuk; gebruik onbekend.

542. 87. Eindbeslag van een onbekend voorwerp.

543—544. 88—89. Twee halve bollen, gebruik onbekend.

545. 90. Hartvormige klamp met omgebogen haak; gebruik onbekend.

546. 91. Kleinere hartvormige klamp met rechten haak; gebruik onbekend.

547. 92. Voorwerp met twee gaatjes, waarvan het gebruik onbekend is.

548. 93. Bronzen ring met ijzeren stift, waarvan het gebruik niet determineerbaar is.

549. 94. Knoop, waarschijnlijk Romeinsch.

550. 95. Tien ringen, waarschijnlijk Romeinsch.

551. 96. Fragment van een gevlochten ketting.

552. 97. Bronsstrookje, waarschijnlijk Romeinsch.

553. 98. Voorwerp, waarvan het gebruik onbekend is.

554. 99. Groote hartvormige klamp, Romeinsch?

Aanwinst nummer.

555. 100. Opengewerkt klampje, Romeinsch?

556-557. 101—102. Beslagplaatjes van riemen, waarschijnlijk laat-Romeinsch.

558. 103. Opengewerkte haak, laat-Romeinsch of Frankisch.

559. 104. Lederbeslag, Romeinsch of Frankisch.

560—561. 105—106. Omgebogen gespje en fragment van een dergelijk, Romeinsch of Frankisch.

MOOK. Hermans, N. O. p. 14.

Ook hier moet eene Romeinsche nederzetting gelegen hebben, blijkens de vele Romeinsche voorwerpen in het Rijks-Museum van Oudheden bewaard (vgl. den catalogus) en blijkens de volgende stukken.

562. 1. Bordje van terra sigillata, begin der 2e eeuw, merk Cintucnatus, gevonden in het Molenbroek te Middelaar.

563. 2. Romeinsche ovale ruwwandige urn, gevonden als boven.

564. 3. Romeinsch oorurntje met horizontaalrand en dekselgeul, later deel der 2e eeuw.

565. 4. Romeinsche bronzen kan met oor, met reliefmasker versierd. Het tweede oor en de bodem ontbreken. In 1824 gevonden in den Molenberg.

VELDHOVEN. Hermans, N. O. p. 87.

Dat hier eene Romeinsche militaire nederzetting in het begin der 2e eeuw na Chr. geweest is, is gebleken bij eene opgraving

Aanwinst nummer.		
		van wege het Rijks-Museum van Oudheden te Leiden daar ondernomen (vgl. Oudheidk. Mededeelingen III).
566.	1.	Eene collectie scherven, van bovengenoemde opgraving afkomstig en uit de genoemde periode en bovendien uit dergelijke reeds vroeger gevonden stukken.
567.	2.	Romeinsch bord, waarschijnlijk oorspronkelijk beschilderd, eind der 2e eeuw of later.
568.	3.	Dianabeeldje van witte pijpaarde; de godin, met den boog in de ééne hand, haalt met de andere een pijl uit den pijlkoker. Gevonden in 1871.
569.	4.	Fragment van een dergelijk beeldje.
570.	5.	Fragmenten van dergelijke pijpaarden beeldjes.
571.	6.	Romeinsche ijzeren speerpunt.
572.	7.	Twee fragmenten van een Romeinsch pilum, waarschijnlijk te Veldhoven gevonden.
573.	8.	IJzeren hakmes.
574.	9.	Meer dergelijk ijzerwerk.
		Dat hier ook gebouwen gestaan hebben, wordt bewezen door:
575.	10.	Dakpannen van Romeinsch fabrikaat (ongestempeld).
2032.	11.	Scherven. In 1917 van het Rijks-Museum van Oudheden te Leiden ontvangen.
		Ook de Heer C. Rijken, hoofdonderwijzer aldaar, groef ter plaatse en vond binnen het grondvlak van den zoogenaamden wachttoren:

Aanwinst nummer.		
706—707.	11—12.	Kruiken. De eerste begin 2e eeuwsch, de laatste omstreeks het midden der 2e eeuw, waarbij gevoegd een kruikfragment.
708.	13.	Spijker, in een der genoemde urnen gevonden.
634-635.	14—15.	Oorfragmenten van Romeinsche kruiken.
2031.	16.	Terra sigillata wijd kommetje op voet. Vlak hierbij in het bosch werden door hem opgedolven:
682.	17.	Tweede eeuwsche kruikhalzen (5 stuks) en een paar passen verder naar het Westen:
631.	18.	Fragmenten van 2e eeuwsche bekertjes van zwart gelakt aardewerk. Het eene is versierd met gearceerde banden, het andere met een jachtrelief.
633.	19.	Fragment van een 2e eeuwschen kruikhals.
689.	20.	Fragmenten van Romeinsche 2e eeuwsche kruiken en urnen.
690.	21.	Fragmenten van Rom. ijzeren spijkers.
697.	22.	Fragmenten van Romeinsche 2e eeuwsche kruiken.
701.	23.	Romeinsche 2e eeuwsche mantelspeld.
709.	24.	Een 300 meter meer Zuidwaarts een fragment eener groote 2e eeuwsche kruik. Nog verder weg bij de steenbakkerij de Heiblom, links van den provincialen weg, komende van Veldhoven, groef hij op:
676.	25.	Bodemfragment eener 2e eeuwsche zwartgelakte urn, waarvan de buik versierd is met een gearceerden band.
677.	26.	Fragment eener 2e eeuwsche bolle ruw-

Aanwinst nummer.

wandige urn met van een dekselgeul voorzienen uitgebogen rand en platten ribbel op den buik.

683. 27. Vier Romeinsche bronzen munten.

Ten slotte trof hij aan de overzijde van bovengenoemden weg:

684. 28. Romeinsche bronzen munt.

Ten Westen der nederzetting en der vindplaats der munt op den Ketelberg, die aan het Kleine Goor grenst, vond hij de volgende stukken:

691. 29. Urnfragment.

692. 30. IJzeren speer- en mesfragmenten.

693. 31. Een plat stuk vuursteen en schedelfragmenten.

RIJSBERGEN. Hermans, N. O. p. 70.

Ook hier moet eene Romeinsche nederzetting geweest zijn, blijkens den altaarsteen, door de cultores templi aan de godin Sandraudiga gewijd. Deze steen is hier in afgietsel aanwezig; het origineel berust te Leiden.

Tot het gebouw, dat hier moet hebben gestaan, hebben behoord:

576. 1. Fragmenten van Romeinsche baksteenen.

577. 2. Romeinsch ijzerwerk (spijkers enz).

578. 3. Fragmenten van stucschilderwerk.

579. 4. Scherven van Romeinsch aardewerk, te weten

1. Rood bodemfragment, waarsch. van eene

Aanwinst nummer.

urn, Belg. Rom. Vgl. Holwerda, Neerland's vroegste Besch., Pl. X 19 en 22. Dit stuk schijnt 1ste eeuwsch.

2. Vrij vroege witte kruikscherf.

3. Twee fragmenten van 2de eeuwsche wrijfschaalranden.

4. Laat terranigrarandje 2de eeuw.

5. Laat urnfragment.

6. Fragment van eene late zoogenaamde kurkurn.

7. Drie kruiktuitjes.

8. Bodemfragment en twee randfragmenten van eene groote, grijze urn. Vgl. Oudh. Meded. v. h. Rijks-Mus. v. Oudh., V pl. 44e.

9. Fragment van een kruikvoetje.

10. Ruwwandige grijze en roode oorfragmenten.

11. Verder eenige losse Romeinsche scherven, welke moeilijk determineerbaar zijn.

580. 5. Scherven van Gallo-Germaansch en Germaansch aardewerk.

581. 6. Klein potje van dergelijk aardewerk. Hierbij een gelijktijdig gevonden Christus-monogram. Falsificatie?

BOXTEL.

Onder het gehucht Hult in het land der Hultsche Hoeven werden in 1866 een aantal tumuli afgegraven, die de volgende Romeinsche stukken opleverden. Terzelfder plaatse was in 1860 de handmolen gevonden, reeds onder Steenen Werktuigen No. 24 beschreven.

Aanwinst nummer.

582. 1. Wijde kom met breeden omgebogen rand met klein dekselgeultje bovenop. Zeldzaam profiel. Een eind onder den rand bevindt zich een horizontale platte ribbel. Romeinsch ruwwandig aardewerk, waarschijnlijk 2de eeuwsch.

583. 2. Scherven van een grijze soort terranigra met ingekraste versiering, groot Schlach.

584. 3. Fragment eener wrijfschaal met horizontalen omgebogen rand.

585. 4. Verschillende ruwwandige scherven.

586. 5. Fragment eener ruwwandige Romeinsche ovale urn.

587. 6. IJzerfragmenten.

MAASHEES. Hermans, N. O. p. 5.

588. 1. Drie scherven van Romeinsch aardewerk, waarvan twee van latere Romeinsche wrijfschalen.

V. LOSSE ROMEINSCHE VONDSTEN.

Omtrent deze valt niet veel te zeggen. Het is mogelijk, dat ook zulke enkele stukken op eene nederzetting ter plaatse zouden wijzen, maar evengoed kan eene andere oorzaak (toevallig verlies enz.) voor hunne aanwezigheid pleiten.

DEURNE.

607. 1. Afgietsel van een zilververgulden helm met nekbeschermer, 1 wangstuk en 2 bijbehoorende zilveren reepjes, met andere voorwerpen tezamen in het jaar 1910

Aanwinst nummer.

in de Peel onder Deurne gevonden en afkomstig van een officier der Equites Stabulenses uit den tijd van Keizer Constantinus, die daar ter plaatse moet verongelukt zijn. Geschenk van het Rijksmuseum van Oudheden te Leiden, in welks bezit het origineel zich bevindt. Zie Oudh. Meded. v. h. R. M. v. Oudh. 1911 p. 132.

RUIMEL. Hermans, N. O. p. 37.

589. 2. Afgietsel van een steen, opgericht door een overheidspersoon der Batavieren voor Hercules Magusanus. Het origineel bevindt zich te Leiden. (R. M. v. O. cat. F. 37).

MILL, Hermans, N. O. p. 7.

590. 3. Kolossale bronzen casserole met bronzen medaillonknopje voorop. Zonder merk.

St. MICHIELSGESTEL.

591. 4. Bronzen casserole met rond gat in den steel, zonder merk. In 1878 uit de Dommel achter villa Dommeloord opgebaggerd en geschenk van den heer H. Immens, arts aldaar.

SCHIJNDEL.

592. 5. Bovenstuk eener bronzen klavermondige kan, in 1864 in een akker gevonden.

GENDEREN. Hermans, Gesch. Mengelwerk II p. 299,

593. 6. Romeinsche kruik, omstreeks het midden der 2e eeuw.

Aanwinst nummer.

594. 7. Romeinsche aardewerkscherven uit denzelfden tijd.

BERGEN OP ZOOM.

595. 8. Kleine buikige puntamphora, in 1889 bij het Minderbroedersklooster gevonden en door Mr. L. van Hasselt geschonken.

HOOGELOON. Hermans, N. O. p. 87.

596. 9. Fragment van een terra sigillata bord uit het begin der 2e eeuw, merk onleesbaar.

HAPERT.

699. 10. Romeinsche 2e eeuwsche kruik. In het jaar 1913 met een bronzen munt van Trajanus te Hapert op de grensscheiding van Hapert en Bladel op een perceel heide, nabij het „Krieke Schoor" gevonden met vele urnfragmenten. Geschenk van den heer P. G. A. G. Panken, Lid der Provinciale Staten te Duizel.

700. 11. Romeinsche 2e eeuwsche kruik met twee ooren. Vindplaats als boven, doch in den zomer van 1914. Geschonken als boven.

703. 12. Bronzen munt van keizer Trajanus. Gevonden en geschonken als het voorvorig nummer.

VI. FRANKISCHE VOORWERPEN.

Frankische voorwerpen zijn hier zeldzaam.

Aanwinst nummer.

LINDEN. Hermans, N. O. p. 11.

Bovenmond der Beersche Maas.

N.B. In 1882 werden de volgende voorwerpen door den heer Bake ten geschenke aangeboden benevens 3 (2?) schalen, die niet te herkennen zijn.

597. 1. Merovingisch spitsbuikig potje met ingedrukte versiering, grauw aardewerk.

598. 2. Potje van roodachtig aardewerk met ingedrukte, laat-Merovingische versiering.

599. 3. Fleschvormige pot van roodgeel aardewerk. Frankisch.

HULTEN, Hermans, N. O. p. 54.

600. 4. Klein potje van grauw aardewerk met eenvoudige versiering door indrukken. De bovenrand is door moderne hand blijkbaar afgeslepen. Frankisch.

OMTREK VAN EINDHOVEN, Hermans, N. O. p. 89.

602. 5. Tuitkan van ruwwandig rood aardewerk. Laat-Romeinsch of liever Merovingisch.

MEIERIJ VAN DEN BOSCH, Hermans, N. O. pl. XX no. 11.

603. 6. Frankische ijzeren speerpunt.

ESCH, Hermans, N. O. p. 33.

604. 7. Dolkmes met ingelegd heft, waarschijnlijk Frankisch. In 1839 gevonden.

Aanwinst nummer.

Waarschijnlijk CUYK en uit de verzameling Justen.

605. 8. Verguld zilveren mantelhaak, uitloopende in een dierenkop, zijnde voorzien geweest van twee oogen van rood glas, waarvan nog één bewaard. Zie Hermans, N. O. p. 137.

606. 9. Bronzen voorwerp, waarschijnlijk een gesp en waarschijnlijk Frankisch.

Register der Plaatsnamen.

Acht 41, Alphen 43, Asten 40.

Baarle-Nassau 42, Bergeik 17 en 24, Bergen-op-Zoom 68, Best 41, Boxtel 65.

Cuyk 22, 47 en 70.

Deurne 39 en 66, Deursen 45.

Echt (L.) 17, Eindhoven 69, Empel 47, (Blauwe Sluis) 19, Esch 69.

Gemonde 19, Genderen 67, Gilze (Hulten) 69, Goirle 20 en 43.

Hapert 26 en 68, Heeze 19 en 27, Helmond (Park) 18 en 40, (Warande) 18, Herkenbosch (L.) 18 en 21, Hoogeloon 20, 27 en 68.

Knegsel 32.

Liempde 17, Lieshout 17, Linden 69, Luyksgestel 24.

Maashees (L.) 21 en 66, Maasniel (L.) (Azenraay) 17, Melik (L.) 20, St. Michielsgestel 47 en 67, (Ruimel 67, Mill 67, Montfoort (L.) 17, Mook (L.) (Middelaar) 61, (Plankraay) 48.

Nuenen 40, (Broek) 18, (Koks) 17 en 19, Prinsenweier 18.

St. Oedenrode 17 en 20, Overloon 21.

Reek 23, Riel 44, Riethoven 19 en 39, Rijsbergen 64.

Schijndel 67, Son 18, Steensel 28, Stiphout 20.

Tilburg 44.

Valkenswaard 27, Veldhoven 61, (Heiblom) 29 en 63, (Zonderwijk) 18, Vierlingsbeek 19.

Weert (L.) 23, Westerhoven 19, Wintelre 40.

Zeelst 18.

INHOUDSOPGAVE.

	Inleiding	1
I.	Losse steen- en bronsvondsten . . .	17
	A. Steenen werktuigen	17
	B. Bronzen werktuigen	19
II.	De Gallo-Germaansche en Germaansche begraafplaatsen	20
III.	De Gallo-Germaansche en Germaansche nederzettingen	45
IV.	De Romeinsche nederzettingen . . .	47
Cuyk	A. Aardewerk: 1 Terra sigillata, 2 Grove urnen enz., 3 Terra nigra, 4 Beschilderd aardewerk, 5 Kruiken, 6 Varia en 7 Lampjes.	
„	B. Glas enz.	57
	C. Bronzen, metalen en beenen voorwerpen enz.	57
	Overige Romeinsche nederzettingen . .	61
V.	Losse Romeinsche vondsten. . . .	66
VI.	Frankische voorwerpen	68

GETTY RESEARCH INSTITUTE
3 3125 01451 3291

Handboekbind- en
restauratie atelier
"DE OMNIBUS"
Brinkstraat 14
Telefoon 020 - 65 37 75
1097 VM Amsterdam